

MASARYKOVA UNIVERZITA

Právo a právní věda

Katedra dějin státu a práva

Diplomová práce

Bohuslav Ečer, Československo a norimberský proces

Kamila Ulrichová

2017

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: Bohuslav Ečer, Československo a norimberský proces zpracovala sama. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použila k sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury.

Brno 30. března 2017

.....
Kamila Ulrichová

Na tomto místě děkuji JUDr. Bc. Jaromíru Tauchenovi, Ph.D., LL.M. Eur.Int za vedení při psaní této práce, za trpělivé konzultace, rady, připomínky a snahu pomoci se všemi problémy, které se při psaní práce vyskytly.

Abstrakt

Tématem této diplomové práce je Bohuslav Ečer, Československo a norimberský proces. Práce mapuje činnost Bohuslava Ečera v Komisi Spojených národů pro válečné zločiny, kde působil jako československý delegát a zplnomocněný ministr a jeho pozdější úlohou u Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku, kde předsedal československé delegaci. Práce se také věnuje československému příspěvku ke spojenecké obžalobě proti hlavním válečným zločincům a zločineckým organizacím.

Klíčová slova:

Bohuslav Ečer, Norimberský proces, Československo, Komise Spojených národů pro vyšetřování válečných zločinů, Stíhání válečných zločinců, První dějiny, Mezinárodní vojenský tribunál.

Abstract

The theme of this master's thesis is Bohuslav Ečer, Czechoslovakia and the Nuremberg Trials. It deals with Bohuslav Ečer's role as the Czechoslovak Delegate and Minister Plenipotentiary in United Nations War Crimes Commission and his role in International Military Tribunal at Nuremberg where he was the Chairman of the Czechoslovak Delegation. The thesis also deals with Czechoslovak post in Allied Prosecution against the Major War Criminals and Criminal Organizations.

Key words:

Bohuslav Ečer, Nuremberg Trials, Czechoslovakia, United Nations War Crimes Commission, History of law, International Military Tribunal at Nuremberg.

Obsah

Úvod	6
1. JUDr. Bohuslav Ečer.....	8
1.1 Mládí a studentská léta	8
1.2 Ečer ve straně a na brněnské radnici.....	9
1.3 Doba před Mnichovem	10
1.4 Ečer v exilu	12
1.5 Osudy Bohuslava Ečera po válce.....	14
2. Komise Spojených národů pro vyšetřování válečných zločinců	16
2.1 Trestání válečných zločinců.....	16
2.2 Vyhlášení a ustavení Komise.....	17
2.3 Složení Komise	17
2.4 Předsednictví komise	18
2.5 Financování Komise	18
2.6 Vnitřní organizace Komise	19
2.7 Zřízení Mezinárodního trestního soudu	21
2.8 Válečný zločin	24
2.8.1 Útočná válka.....	26
2.8.2 Zločiny proti humanitě	31
2.8.3 Kolektivní trestní odpovědnost	32
2.8.4 Trestní odpovědnost Adolfa Hitlera a členů jeho vlády.....	35
3. Stíhání válečných zločinců	37
4. Mezinárodní trestní tribunál v Norimberku.....	39
4.1 Zřízení Mezinárodního trestního tribunálu	39
4.1.1 Sídlo mezinárodního soudu.....	41
4.1.2 Právo hmotné a procesní	41
4.1.3 Složení soudu.....	42
4.2 Obžalovací spis	45
4.3 Československý příspěvek k žalobě Spojenců.....	46
4.3.1 Zločinný plán.....	47
4.3.2 Diplomatická metoda klamu a porušené závazky	48
4.3.3 Mnichov a okupace.....	49
4.3.4 Život v okupovaném státě.....	49
4.5 Rozsudek.....	53
4.6 Následné norimberské procesy	54
Závěr	56
Seznam použité literatury	58

Úvod

Soudní proces s hlavními válečnými zločinci druhé světové války vedený Spojenými státy, Velkou Británií, Francií a Sovětským svaz před Mezinárodním vojenským tribunálem známý jako Norimberský proces je důležitým mezníkem jak z pohledu historického, tak z pohledu vývoje mezinárodního práva. Poprvé v historii došlo k soudnímu řízení s poraženou válčící stranou, jejími představiteli a dalšími lidmi, jež se podíleli na zločinech, které byly během druhé světové války spáchány.

Téma Norimberského procesu se zaměřením na úlohu československého právníka Bohuslava Ečera a Československo jsem si vybrala, neboť ačkoliv je odkaz Bohuslava Ečera významný, není o něm mnoho napsáno. Jeho jméno nenajdeme v učebnicích dějepisu a jen málokdo vlastně ví, o koho se jedná. Ostatně to bylo také cílem komunistického režimu, který si přál, aby Ečerovo jméno zmizelo z povědomí společnosti.

Cílem této práce je seznámit čtenáře s životem Bohuslava Ečera a jeho úsilím potrestat válečné zločince, zodpovědných za druhou světovou válku a vytvořit takové právní prostředí, ve kterém již k podobným činům nebude beztrestně docházet. Tato práce mapuje cestu od Mnichova, kdy se poprvé Ečer začíná zabývat válečnými zločiny, až po samotný soudní proces s původci těchto zločinů. Cílem práce naopak není detailně rozebírat všechny právní aspekty Norimberského procesu.

Při zpracování této práce využívám metody analytické a to hlavně při zkoumání pramenů použitých v druhé kapitole práce. Dále je zde použita metoda deskriptivní, pomocí které jsem popisuji činnost Komise a cestu ke zřízení Mezinárodního vojenského tribunálu. V některých částech se vyskytuje také metoda komparativní, a to především při zkoumání názorů jednotlivých členů Komise na nastolené právní otázky.

První kapitola diplomové práce seznamuje čtenáře se životem Bohuslava Ečera. Od jeho dětství, přes politickou činnost, činnost v exilu až po úspěchy na akademické půdě. Druhá kapitola pojednává o Komisi Spojených národů pro stíhání válečných zločinců. Zde Bohuslav Ečer působil jako československý delegát a zplnomocněný ministr. Po obecné rozpravě o zřízení, vnitřní organizaci a cílech Komise se věnuji právním otázkám, kterými se Komise zabývala, a které v některých případech znamenaly převratné novinky na poli mezinárodního práva. Čtvrtá část se věnuje samotnému Mezinárodnímu trestnímu tribunálu. Zde opět práce poskytuje obecné informace o zřízení

soudu, jeho personálním obsazení či seznamu obžalovaných válečných zločinců. V druhé části je kladen důraz na československý příspěvek ke spojenecké obžalobě proti hlavním válečným zločincům, který zpracoval právě Bohuslav Ečer se svým týmem. V závěru čtvrté kapitoly jsou krátce shrnuty výsledky soudního procesu.

Jak jsem již zmínila, o Bohuslavu Ečerovi není mnoho napsáno. O působení a činnosti Komise pro vyšetřování válečných zločinů ještě méně. Při psaní druhé kapitoly jsem tedy primárně vycházela z archiválií Národního archivu a to především fondu č. 615 Úřad československého delegáta v Komisi pro stíhání válečných zločinců. Vzhledem k tomu, že neexistují oficiální protokoly ze schůzí Komise, zprávy Bohuslava Ečera, kterými pravidelně informoval ministra spravedlnosti o činnosti Komise byly neocenitelným pramenem. Dále jsem čerpala z kopií některých referátů, memorand a návrhů Komise, které Ečer posílal jako přílohy k těmto zprávám. Informace jsem doplňovala sekundární literaturou, hlavně pak pomocí memoárů Bohuslava Ečera. Ty jsem hojně použila také ve třetí kapitole práce. V kapitole čtvrté, která se věnuje Norimberskému procesu jsem čerpala zejména ze sekundární literatury. Největším přínosem pro mne zde byla kniha Karla Zajíčka - Československo a norimberský proces: Hlavní dokumenty norimberského procesu a zločinech nacistů proti Československu. Velmi cenným pramenem, hlavně pak co se týče života Bohuslava Ečera po válce, mi posloužil článek Ečerovi vnučky Nadi Trenčanské.

1. JUDr. Bohuslav Ečer

1.1 Mládí a studentská léta

Bohuslav Ečer se narodil 31.ledna 1893 v Hranicích na Moravě jako nejstarší z pěti dětí Robertu a Cecilii Ečerovým. Jeho otec byl obchodník a krátce také pracoval u dráhy, což znamenalo, že se Ečerovi často stěhovali. Bohuslav tak započal školní docházku v Rousínově, maturoval v Kroměříži a nějaký čas také pobýval v Napajedlích, Komárově či Olomouci.

Vlivem skutečností, které se kolem něj během jeho dětství odehrávaly, se v Ečerovi probudilo socialistické smýšlení. Přes všechnu námahu a pracovitost jeho otce se Ečerovi v Bohuslavových devíti letech ocitli na ulici po exekučním vyklizení bytu. Byli nuceni přestěhovat se do chudé čtvrti na předměstí Kroměříže, kterému dominovala velká cihelna. Ečer zde pozoroval životy lidí, pracujících v cihelně i 18 hodin denně, jež žili na pokraji chudoby. Na tuto dobu vzpomíná ve své knize následovně: „*Tehdy padlo do duše semínko socialismu. Není divu, když jsem viděl na jedné straně žít pány v bezpracně získaném nadbytku, na druhé straně živořit prostý lid v nuzotě nedostatku.*“¹

Sám Ečer od útlého věku přispíval do rodinného rozpočtu prací na velkostatku a to ve velmi těžkých podmínkách. Po incidentu, kdy byl jeden z Ečerových kamarádů tvrdě zbit dozorcem, zorganizoval stávku dětských pracovníků a požadoval po šafáři slušné zacházení a zvýšení denní mzdy. Tomu však vyhověno nebylo a vzhledem k tomu, že rodiny ostatních dětí byly na tomto příjmu závislé, nastoupily všichni další den do práce za stejných podmínek. Jediný Ečer se na velkostatek již nevrátil a byl svým uvědomělým otcem pochválen.²

Během svých studií na gymnáziu Ečer projevil zájem o socialistickou literaturu a v osmé třídě již ovládal vrcholná díla vědeckého socialismu. Byl výborným řečníkem a v rámci školních řečnických cvičení pořádal přednášky na téma Marxův historický materialismus či Masarykova Sociální otázka.³ V sedmnácti letech vstoupil do místní politické organizace československé sociální demokracie, kde zastával funkci

¹ EČER, Bohuslav. *Jak jsem je stíhal: Reportážní pásmo Edvarda Cenka*. Praha: Naše vojsko, 1946, s. 14.

² KŘEPELKA, Karel. *Dr. Bohuslav Ečer, bojovník za právo a spravedlnost*. Brno: Zář, 1946, s. 8-10.

³ KŘEPELKA, Karel. *Dr. Bohuslav Ečer, bojovník za právo a spravedlnost*. Brno: Zář, 1946, s. 11.

zapisovatele. Členství muselo být v té době tajné a v případě prozrazení hrozil vyhazov ze školy.

Po maturitě odešel Ečer studovat na právnickou fakultu do Vídně. Vídeň si vybral z ekonomických důvodů, neboť cesta tam stála méně než cesta do Prahy. I přesto trávil více času doma v Kroměříži, kde si na studia přivydělával prací v cukrovaru a doučováním. Do Vídně prakticky dojížděl jen na zkoušky. V Kroměříži se věnoval práci pro sociálně-demokratickou organizaci, pořádal přednášky, na kterých šířil socialistické myšlenky a psal pro časopis Hlas lidu.

Studia přerušila první světová válka, ve které sloužil jako dobrovolník pěšího pluku 57 v Přerově, Haliči a v Itálii.⁴ Po návratu z války se rozhodl dokončit studia na Právnické fakultě Karlovy Univerzity v Praze, kde byl 25. listopadu 1920 promován na doktora práv.⁵

1.2 Ečer ve straně a na brněnské radnici

Po válce se Ečer vrátil do Kroměříže, kde obnovil činnost sociálně-demokratické strany, jež byla během války rozpuštěna. Založil časopis Stráž lidu, do nějž sám přispíval a stal se členem Socialistické rady. Brzy se ale přesunul do Brna, kde vykonával praxi u okresního soudu a poté si otevřel vlastní advokátní kancelář.⁶ Když došlo k rozkolu uvnitř sociální demokracie kvůli poměru strany k SSSR, ruské revoluci a internacionále, přidal se Ečer k levému křídlu. Následovalo rozdělení strany na komunistickou a sociálně demokratickou a Bohuslav Ečer tak přestal být členem sociální demokracie a stal členem strany komunistické, za kterou byl později roku 1924 zvolen do brněnského zastupitelstva.⁷

Ani v komunistické straně se však nevyhnul sporům, a to když odmítl bezpodmínečnou poslušnost strany Komunistické internacionále a zastával socialistickou politiku vedenou v první řadě z hlediska československého. Stal se jedním ze signatářů

⁴ KŘEPELKA, Karel. *Dr. Bohuslav Ečer, bojovník za právo a spravedlnost*. Brno: Zář, 1946, s. 14.

⁵ KŘEPELKA, Karel. *Dr. Bohuslav Ečer, bojovník za právo a spravedlnost*. Brno: Zář, 1946, s. 8-10.

⁶ TRENČANSKÁ, Naďa. *Gen. JUDr. Bohuslav Ečer*. [online]. [cit. 1.3.2017]. Dostupné z: <https://www.valka.cz/12304-gen-JUDr-Bohuslav-Ecer>

⁷ KŘEPELKA, Karel. *Dr. Bohuslav Ečer, bojovník za právo a spravedlnost*. Brno: Zář, 1946, str. 16.

Brněnského memoranda, které odsuzuje působení Kominterny jako taktiku poškozující zájmy dělnické strany, důsledkem čehož byl roku 1928 ze strany vyloučen.⁸

Ečer spolu s Kovandou, Krčkem, Vacardou a Skaunicem založili opozici komunistické strany, kterou však vnímali spíše jako dočasnou složku s cílem vytvořit ve státě jednotu pracujícího lidu na podkladě demokratického socialismu. Stavili se kladně k SSSR, ale rozlišovali mezi Kominternou jako politickou stranou a Sovětským svazem, ve kterém viděli uskutečnění ideálů socialistických dělníků.⁹

Vedoucí představitelé sociální demokracie si všimli Ečerovi houževnatosti a zapálení a pozvali jej zpět do sociálně-demokratické strany. Tuto nabídku Ečer přijal a stal se místodůvěrníkem brněnské župy. Věnoval se práci na brněnské radnici a později byl zvolen druhým náměstkem starosty města Brna.¹⁰

1.3 Doba před Mnichovem

Ečer si brzy začal být vědom nebezpečí, které představovala situace Němců v Československu. Po Henleinově vystoupení 21. října 1934 v České Lípě, kde poprvé představil program tehdy ještě Sudetoněmecké vlastenecké fronty, docházelo na schůzích zastupitelstva k prudkým výměnám názorů a konfliktům.

Soustředil se tedy na vytvoření protifašistické koalice, složené ze stran komunistické, sociálně demokratické, národně socialistické a občanského bloku. Otevřeně kritizoval Henleinovu Sudetoněmeckou stranu kvůli přímé závislosti na německém nacismu a ve svých projevech varoval před jakoukoliv změnou zahraniční politiky a přizpůsobováním se německému tlaku. Pořádal řadu přednášek na téma vzrůstu německého nebezpečí pro Československo i celou Evropu a jako východisko viděl dohodu Anglie, Francie a SSSR.¹¹

Poměrně přesně odhadl vývoj politické situace v Československu v článku ze dne 1. února 1937 publikovaném v týdeníku Rovnost s názvem „*Torpédo poslance Berana*“.

⁸ EČER, Bohuslav. *Jak jsem je stíhal: Reportážní pásmo Edvarda Cenka*. Praha: Naše Vojsko, 1946, s. 14-17.

⁹ KŘEPELKA, Karel. *Dr. Bohuslav Ečer, bojovník za právo a spravedlnost*. Brno: Zář, 1946, s. 18.

¹⁰ EČER, Bohuslav. *Jak jsem je stíhal: Reportážní pásmo Edvarda Cenka*. Praha: Naše Vojsko, 1946, s. 19.

¹¹ KŘEPELKA, Karel. *Dr. Bohuslav Ečer, bojovník za právo a spravedlnost*. Brno: Zář, 1946, s. 19-20.

V něm vyjádřil přesvědčení, že se Němci zmocní nejprve části Československa a do šesti měsíců pak jejího zbytku.¹²

Veřejně také kritizoval Runcimanovu misi, která v Československu probíhala v roce 1938 na pokyn Chamberlaina a jejím úkolem bylo zjistit, jaká je situace mezi československou vládou a německými Čechy v Sudetech. Prohlašoval, že Runciman podlehl Henleinově a Frankově propagandě, podpořil politiku appeasementu a nechal tak volnou cestu německému útoku na Československo.

Na základě své politické činnosti byl Ečer pozván do Velké Británie, kde pořádal přednášky, jejichž cílem bylo přesvědčit anglický lid, aby se u své vlády postavil za Československou věc a nedovolil, aby jej britská vláda nechala pohltit Německem. Jeho přednášky měli u veřejnosti velkou odezvu, v Londýně byla dokonce uspořádána manifestace. Chamberlainova vláda však zůstala chladná a vedla dál svoji politiku appeasementu.

Když se k Ečerovi dostala zpráva o vyhlášení mobilizace, vrátil se do Prahy. Byl však přesvědčen, že k válce nedojde, neboť velmocí již byly dohodnuty na likvidaci Československa.¹³

Tak se taky stalo 29. září 1938 podepsáním Mnichovské dohody. Ečer byl brněnským presidiem vyslán opět do Londýna, tentokrát společně s dr. Jaroslavem Císařem. Spolu se snažili informovat britskou společnost o situaci v Československu a o nebezpečí Mnichovské dohody. Vysvětlovali, že poměry upravené Mnichovskou dohodou v Evropě nezůstanou stejné, neboť Mnichov nebyl pravou dohodou, nýbrž diktátem, který vyvolá nové napětí, a konflikt je tedy nevyhnutelný. Společně s Císařem uspořádali tzv. „Brněnskou akci“, jejímž cílem bylo posbírat písemný a mapový materiál, usvědčující Německo z porušení Mnichovské dohody. Snažili se v něm dokázat, že Hitlerův konečný plán nebyl připojit k Německu pouze Sudety, nýbrž šlo o dobře vypočítaný tah, kterým Československo ochromí hospodářsky a strategicky, aby jej pak bez odporu mohl obsadit celé.¹⁴ Tento materiál se později stal cenným podkladem pro československý příspěvek k obžalobě spojenců v procesu s hlavními válečnými zločinci v Norimberku.

¹² KŘEPELKA, Karel. *Dr. Bohuslav Ečer, bojovník za právo a spravedlnost*. Brno: Zář, 1946, s. 22.

¹³ KŘEPELKA, Karel. *Dr. Bohuslav Ečer, bojovník za právo a spravedlnost*. Brno: Zář, 1946, s. 24.

¹⁴ EČER, Bohuslav. *Jak jsem je stíhal: Reportážní pásma Edvarda Cenka*. Praha: Naše Vojsko, 1946, s. 24.

Ečer také sepsal memorandum, které zaslal 160 členům britské vlády a parlamentu. V něm se zabýval otázkami hospodářské pomoci Československu a úpravou hranic. Zastával zde názor, že Československá republika má právo žádat od velmocí, jež jí vnutili Mnichovskou dohodu tato práva dohodou zaručená:

- a) právo na hranice toho obsahu, kdy jen území složené převážně z německého obyvatelstva má připadnout Německu
- b) právo opce pro obyvatele okupovaného území
- c) západní velmoci, zejména Velká Británie, zdůrazňovaly, že Československo se bude moci lépe vyvíjet bez problémů menšinové otázky

Poukazoval na to, že tato práva, která z Mnichovské dohody vyvstávají, byla porušena a apeloval na Velkou Británii, aby byl napraven tento protismělný stav.

Memorandum zakončil slovy: „*Jestliže nebude možno odčinit Mnichovskou dohodu spravedlivou úpravou hranic a přiměřenou hospodářskou podporou Československé republiky, Mnichov nebude koncem nesnází, nýbrž počátkem nových těžkostí, které vyvrcholí v pohromu, která se neomezí jen na část Evropy. Účelem mého listu a dokladů k němu přiložených jest vzbuditi Váš zájem o přítomný československý problém se všemi jeho možnými důsledky a významem pro budoucnosti Evropy jako celku.*“¹⁵

1.4 Ečer v exilu

Již před vpádem německých vojsk do Československa v březnu roku 1939 Ečerovi prozradil člen městské rady JUDr. W. Branczik, že je v Berlíně zapsán na seznamu lidí, jež mají být v případě okupace Brna ihned zneškodněni pro své otevřené vystupování proti nacismu.¹⁶ Po vpádu jej skutečně čekala prohlídka gestapem následovaná dvouhodinovým výslechem, po němž musel Ečer slíbit, že se bude denně hlásit k dalším výslechům. Již další den však začal připravovat útěk do Jugoslávie s celou rodinou. Podařilo se mu to za pomoci pražské cestovní kanceláře Putnik a úplatku ve výši 2000 korun československých.¹⁷

¹⁵ KŘEPELKA, Karel. *Dr. Bohuslav Ečer, bojovník za právo a spravedlnost*. Brno: Zář, 1946, s. 26-31.

¹⁶ TRENČANSKÁ, Naďa. *Gen. JUDr. Bohuslav Ečer*. [online]. [cit. 1.3.2017]. Dostupné z: <https://www.valka.cz/12304-gen-JUDr-Bohuslav-Ecer>

¹⁷ EČER, Bohuslav. *Jak jsem je stíhal: Reportážní pásmo Edvarda Cenka*. Praha: Naše Vojsko, 1946, s. 24.

V Jugoslávii ale nechtěl setrvat dlouho, cílem jeho cesty se stal Londýn, kam jej v dopise pozval Edvard Beneš. Vyřídil si tedy pro sebe a celou rodinu víza do Anglie a vydal se na cestu. Ještě předtím, než se vydali do Londýna se však rozhodli zdržet tři měsíce v Severní Normandii, kam je k sobě domů pozval tehdejší předseda československé kolonie v Paříži. Když ale 3. září 1939 Francie vyhlásila válku Německu, všechna víza přestala platit a Ečerovi tak museli zůstat ve Francii.

Ečer zde dostal nabídku práce v redakci Československého boje, založeného Štefanem Osuským. Když byl v lednu 1940 časopis převzat pařížským národním výborem, byl Ečer společně s dr. Vladimírem Vochočem, docentem Karlovy univerzity pověřen organizací oddělení pro přípravu mírové konference.¹⁸ Jejich úkolem bylo především sbírat důkazní materiály pro vládu, informovat tisk a rozhlas a připravit podklady pro potrestání válečných zločinců.

Po červnovém bombardování Paříže se Ečer s rodinou přesunul na jih a nakonec skončil v Marseille, kde se stal náměstkem československého konzula a pomáhal československým uprchlíkům s vyřizováním víz, ověřováním listin a intervencí u francouzských úřadů. Později byl i tento konzulát, který jako jeden z mála československých zastupitelských úřadů ještě fungoval, zakázán francouzskou vládou ve Vichy.¹⁹

Ečerovi chvíli pobývali v Nizze, kde Bohuslav začal studovat na Ústavu pro studium mezinárodního práva. Hrozilo však nebezpečí obsazení Nizy italskými fašisty. Ečer se tak rozhodl odjet do Anglie, kde se v tu dobu již rozšířila práce československé exilové vlády a jejich úřadů a bylo možné získat víza.²⁰ V Londýně se setkal s exilovým prezidentem Benešem a předložil mu svůj plán pracovat na potrestání válečných zločinců.²¹ Již čtyři dny na to předložil své memorandum o potrestání válečných zločinců v London International Assembly. Když bylo 7. října 1942 ohlášeno zřízení Komise Spojených národů pro vyšetřování válečných zločinů (UNWCC), Bohuslav Ečer byl jmenován československým delegátem a zplnomocněným ministrem. Jeho činnosti v Komisi se blíže věnuji v kapitole 2.

¹⁸ KŘEPELKA, Karel. *Dr. Bohuslav Ečer, bojovník za právo a spravedlnost*. Brno: Zář, 1946, s. 33.

¹⁹ TRENČANSKÁ, Naďa. *Gen. JUDr. Bohuslav Ečer*. [online]. [cit. 1.3.2017]. Dostupné z: <https://www.valka.cz/12304-gen-JUDr-Bohuslav-Ecer>

²⁰ EČER, Bohuslav. *Jak jsem je stíhal: Reportážní pásmo Edvarda Cenka*. Praha: Naše Vojsko, 1946, s. 117.

²¹ KŘEPELKA, Karel. *Dr. Bohuslav Ečer, bojovník za právo a spravedlnost*. Brno: Zář, 1946, s. 37.

1.5 Osudy Bohuslava Ečera po válce

Po skončení války byl Ečer spolu s dalšími členy Komise Spojených národů pro vyšetřování válečných zločinů na žádost generála Eisenhowera vyslán do Wiesebadenu, kde v čele československého vyšetřovacího týmu pomáhal americkým a anglickým úřadům stíhat válečné zločince.²² Právě tam Ečerův tým dopadl K. H. Franka, kterého následně dopravili do Prahy, kde byl odsouzen k trestu smrti oběšením, ale také další válečné zločince, na jejichž potrestání mělo Československo zájem. Po zřízení Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku působil Ečer jako mimořádný vyslanec a zplnomocněný ministr předsedající československé delegaci. Společně se svým týmem připravili československý příspěvek k obžalobě hlavních válečných zločinců a pomáhali sbírat důkazní materiál, který by pomohl tyto válečné zločince usvědčit. V Norimberku pak působil až do konce roku 1948. Za dvoje služby byl oceněn medailí za zásluhy I. třídy a americkým vyznamenáním Legion of Merit.²³

Po skončení Norimberského procesu se stal jedním z 15 soudců v tzv. *Corfu incident* u Mezinárodního soudního dvora v Haagu.²⁴ Komise Spojených národů pro vyšetřování válečných zločinců oficiálně ukončila svoji činnost 31. března 1948. Poté se Ečer vrátil do Československa, kde byl tehdejší režimem nucen opustit ministerstvo zahraničních věcí. Začal přednášet na Právnické fakultě Masarykovy Univerzity v Brně, kde se stal přednostou Ústavu pro mezinárodní právo trestní. 25. června 1948 byl jmenován docentem a 25. září profesorem pro mezinárodní právo trestní.²⁵

Po uzavření fakulty roku 1950 odešel Bohuslav Ečer do předčasného invalidního důchodu. 14. března 1954 náhle zemřel na infarkt levé zadní komory srdeční. V té době byl již v hledáčku StB, která o něj měla zájem v souvislosti s připravovaným procesem s brněnskými členy sociální demokracie. Nejen, že měl vazby se západem, ale vystoupil také na obranu Milady Horákové při nechvalně známém vykonstruovaném politickém procesu. Den po jeho smrti jej přišla StB zatknout, neboť se o jeho smrti včas nedozvěděla. Bohuslav Ečer se tak sám vyhnul soudu, který jej měl usvědčit za protistátní

²² NOVOTNÁ, Monika. Život a dílo prof. JUDr. Bohuslava Ečera. Brno: Masarykova univerzita – právnická fakulta, 1993, s. 3-4. ISBN 80- 210- 0779- 6.

²³ NOVOTNÁ, Monika. Život a dílo prof. JUDr. Bohuslava Ečera. Brno: Masarykova univerzita – právnická fakulta, 1993, s. 4. ISBN 80- 210- 0779- 6.

²⁴ TRENČANSKÁ, Nad'a. *Gen. JUDr. Bohuslav Ečer*. [online]. [cit. 1.3.2017]. Dostupné z: <https://www.valka.cz/12304-gen-JUDr-Bohuslav-Ecer>

²⁵ tamtéž

a vlastizrádné činnosti. Perzekuci se však nevyhnula Ečerova rodina. Jeho manželka byla nucena se na nějaký čas ukrýt v psychiatrické léčebně a dcera Jarmila byla odsouzena ke dvanácti letům vězení. Když už se tedy režim nemohl pronásledovat samotného Ečera, pomstil se alespoň na jeho rodině.²⁶

²⁶ TRENČANSKÁ, Nad'a. *Gen. JUDr. Bohuslav Ečer*. [online]. [cit. 1.3.2017]. Dostupné z: <https://www.valka.cz/12304-gen-JUDr-Bohuslav-Ecer>

2. Komise Spojených národů pro vyšetřování válečných zločinců

2.1 Trestání válečných zločinců

Otázkou potrestání válečných zločinců se státy zapojené do druhé světové války začaly zabývat brzy po jejím začátku. Lid volal po spravedlnosti a hlavy států s vládami na to reagovali ostrými prohlášeními, že ti, kdo stojí za zvěrstvy války, budou souzeni a trestáni.

Aby bylo však možné řádně válečné zločince odsoudit, bylo nutné se vypořádat s některými právními, ale i politickými otázkami, neboť druhá světová válka přinesla nový druh války a nové zločiny, se kterými mezinárodní ani vnitrostátní právo mnohdy nepočítalo.

Jedním z prvních orgánů, který se začal potrestáním válečných zločinců zabývat byl *Výbor pro pravidla a proceduru, vztahující se k potrestání zločinů spáchaných za a v souvislosti s nynější válkou*, ustavený roku 1941 za předsednictví Arnolda McNaira.²⁷ Výsledkem činnosti tohoto orgánu byla rezoluce, publikovaná 15. července 1942. Výbor se mj. postavil proti zřízení mezinárodního trestního tribunálu, neboť dle jeho závěrů nebylo možné odsoudit činy, které ještě nebyly mezinárodně kvalifikovány jako zločiny.²⁸ Ečer se k práci tohoto výboru stavil velmi negativně. Dle jeho názoru se nevypořádal s náměty svých členů, neodpověděl na položené otázky a vyhnul se řešení problémů. Jeho práci ve své knize označuje za právnický defaultismus. Dodává k tomu: „*Za předsednictví prof. McNaira představil se onen výbor světu jako tělesno, které nenašlo odvahy vysloviti v právnických termínech to, co lid cítil a jeho vlády slíbily.*“²⁹

Dalším orgánem, který se zabýval problémem vypořádání se s válkou byl *London International Assembly*, vytvořen roku 1941 za předsednictví Roberta Cecila.³⁰ V tomto orgánu bylo zastoupeno několik států, naším zástupcem byl vedle jiných i Bohuslav Ečer. Naši účast na práci tohoto výboru Bohuslav Ečer označuje za velmi pronikavou. Závěry tohoto orgánu nebyly sice pro vlády závazné, neboť se nejednalo o oficiální orgán

²⁷ Arnold McNair (1885-1975) byl britský právník, soudce Mezinárodního soudního dvora a první předseda Evropského soudu pro lidská práva

²⁸ EČER, Bohuslav. *Jak jsem je stíhal: Reportážní pásmo Edvarda Cenka*. Praha: Naše Vojsko, 1946, s. 148.

²⁹ EČER, Bohuslav. *Právo v boji s nacismem*. Brno: Zář, 1946, s. 21-22.

³⁰ Robert Cecil (1864-1958) byl britský politik, spoluzakladatel Společnosti národů a držitel Nobelovy ceny za mír.

Společnosti národů, staly se však podkladem pro pozdější činnost Komise Spojených národů pro vyšetřování válečných zločinců.³¹

2.2 Vyhlášení a ustavení Komise

Vznik Komise Spojených národů pro vyšetřování válečných zločinů (dále jen “Komise“) byl ohlášen Johnem Simonem, lordem kancléřem Velké Británie, dne 7. října 1942 ve Sněmovně lordů. V ten samý den bylo shodné prohlášení učiněno ve Washingtonu prezidentem Spojených států Franklinem Delano Rooseveltem. Lord Simon ve svém prohlášení navrhl co nejrychlejší ustavení Komise složené ze zástupců států Spojených národů, které na jejím zřízení projeví zájem.

Přesto trvalo dalších 12 měsíců, než byla Komise ustavena. Důvodem těchto průtahů bylo jednání se Sovětským svazem. Ten si svoji účast v Komisi podmiňoval větším zastoupením. Požadoval, aby v Komisi byly zastoupeny i některé jeho svazové republiky – Ukrajina, Bělorusko, Moldavsko, Litva, Lotyšsko, Estonsko a Karelo- finská sovětská socialistická republika, a to vzhledem k zastoupení některých britských dominií v Komisi.³²

Tomuto požadavku Sovětského svazu nebylo vyhověno a Sovětský svaz se tak nakonec nestal členem Komise, přestože se prvních schůzí účastnil. Přesto ale podpořil nápad jejího ustavení a v zásadě souhlasil také s jejími úkoly a cíli. Později vytvořil vlastní orgán, zabývající se retribucí druhé světové války *Mimořádnou státní komisi pro zjišťování zločinů fašistů a jejich pomahačů*.³³ Komise však zpočátku stále doufala, že Sovětský svaz změní názor a připojí se, neboť její spoluúčast byla velmi vítaná. První tři schůze Komise tak byly prohlášeny za neoficiální z důvodů nepřítomnosti Sovětského svazu a první oficiální schůze proběhla až 11. ledna 1944.

2.3 Složení Komise

První neoficiální schůze Komise se konala 20. října 1943 v britském zahraničním úřadě. Přítomni byli zástupce těchto států: Austrálie, Belgie, Kanada, Čína,

³¹ EČER, Bohuslav. *Právo v boji s nacismem*. Brno: Zář, 1946, s. 22.

³² NA, Úřad československého delegáta v Komisi pro stíhání válečných zločinců, karton č. 1, složka č. 1 – Zpráva dr. Ečera z Komise pro vyšetřování válečných zločinců u OSN č. 5 ze dne 22. ledna 1944.

³³ NOVÁKOVÁ, Barbora. *Norimberský proces a Československo*. Praha, 2014. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, s. 10.

Československo, Řecko, Nový Zéland, Norsko, Polsko, Jihoafrická unie, Spojené království, Spojené státy americké, Jugoslávie, Indie, Lucembursko, Francie a Nizozemí.

Jihoafrická unie byla přítomna ustavení Komise, jejího fungování se však již neúčastnila. Československým delegátem byl jmenován Bohuslav Ečer, jeho zástupcem byl později jmenován dr. Václav Beneš.

2.4 Předsednictví komise

Jednou ze základních otázek fungování Komise byla otázka jejího předsednictví. Ustavující schůzi prozatím vedl lord Simon, na první schůzi mělo dojít ke konečnému rozhodnutí předsednictví. Sovětský svaz navrhl rotační předsednictví, které by se střídalo mezi zástupci Spojeného království, Spojenými státy, Sovětským svazem a Čínou. Zástupci ostatních, menších států s tím přirozeně nesouhlasili. Zástupce Francie se nechal slyšet, že v případě, kdy bude odsouhlasen návrh střídavého předsednictví by bylo spravedlivé, aby se předsednictví točilo také mezi menšími státy. Myšlenku rotačního předsednictví úplně zavrhl polský zástupce, který měl za to, že tím utrpí funkceschopnost Komise a předsednictví by pak de facto bylo v rukou Sekretariátu. Někteří ze zástupců navrhovali, aby trvalé předsednictví bylo v rukou Spojeného království jako zdvořilostní akt.³⁴

Po krátké diskuzi bylo rozhodnuto, že prozatím bude předsednictví v rukou Spojeného království, a to do doby oficiální schůze, kde členové zvolí předsedu. Prozatímním předsedou byl tedy první tři neoficiální schůze britský zástupce Sir Cecil Hurst, přičemž na první oficiální schůzi 11. ledna 1944 byl oficiálně zvolen jako trvalý předseda. Když v lednu 1945 odešel ze zdravotních důvodů do předčasného důchodu, novým předsedou byl zvolen australský zástupce lord Wright.

2.5 Financování Komise

Vzhledem k mezinárodnímu povaze Komise bylo nutné stanovit, jak bude její činnost financována. Pro tyto otázky byla zřízen finanční výbor, jejímž členem byl mimo jiné i československý delegát Bohuslav Ečer.

³⁴ NA, Úřad československého delegáta v Komisi pro stíhání válečných zločinců, karton č. 1 - Československá účast v Komisi Spojených Národů pro vyšetřování válečných zločinů.

Úkolem finančního výboru bylo vypracovat hospodářský řád Komise. Vzorem se stal systém UNRRA. Roční rozpočet Komise byl stanoven na 6.000 liber. Ten měl být kryt základními příspěvky členských států ve výši 400 liber ročně. Výdaje přesahující rozpočet se pak měly hradit z příspěvků států odstupňovaných dle jejich velikosti a finanční síly.³⁵

2.6 Vnitřní organizace Komise

Úkol Komise poprvé definoval lord Simon ve svém projevu 7. října 1942 ve Sněmovně lordů. Tím mělo být prošetřování válečných zločinů, jež oznámí jednotlivé státy Spojených národů, pořizování a shromažďování svědectví a informování vlád členských států o zjištěních Komise. Simon dále zdůraznil, že cílem Komise není podpora či prosazení hromadných poprav příslušníků nepřátelských států, ale potrestání jednotlivců, u kterých bylo prokázána odpovědnost za spáchané krutosti, ať už iniciátorů, či skutečných pachatelů.³⁶

Názor některých členů Komise, mezi nimiž byl také Bohuslav Ečer, byl však takový, že úkol Komise jak jej lord Simon přednesl ve Sněmovně lordů, je příliš úzký a některé činnosti zbytečné. Vlády členských států například samy sbírají a zapisují důkazy válečných zločinů na jejich území, tudíž je zbytečné, aby to dělala Komise, která k tomu nemá ani potřebný aparát. K podávání zpráv také není třeba Komise, neboť by se jednalo o informace, které vláda posílá Komisi, která by je poslala zpět po blíže nespecifikovaném zkoumání, jehož smysl není jasný.³⁷

Současně bylo britským zahraničním úřadem navrženo utvoření jakési technické komise, která se měla skládat z právních odborníků, jež by nebyli členy Komise. Její úkol však nebyl jasný. Většina delegátů byla proti tomuto návrhu. Samotná Komise byla tvořena právníky, a proto dle nich nebylo třeba tvořit další komisi pro blíže nespecifikované otázky. Belgický delegát navrhl, aby se pro některé otázky na místo toho zřídil výbor v rámci Komise.

³⁵ NA, Úřad československého delegáta v Komisi pro stíhání válečných zločinců, karton č. 1 - Československá účast v Komisi Spojených Národů pro vyšetřování válečných zločinů.

³⁶ tamtéž

³⁷ NA, Úřad československého delegáta v Komisi pro stíhání válečných zločinců, karton č. 1, složka č. 1 - Zpráva dr. Ečera z Komise pro vyšetřování válečných zločinců u OSN č. 3 ze dne 27. října 1943.

Vzhledem k tomu, že se lord Simon nechtěl návrhu technické komise vzdát, sešli se zástupci okupovaných států, jež podepsali Svatojakubskou deklaraci na soukromé schůzi, na které se rozhodli předložit na plenární schůzi memorandum, ve kterém by shrnuli své názory na vnitřní organizaci a práci Komise. Jeho vypracováním byl pověřen Bohuslav Ečer. Hlavními myšlenkami memoranda bylo:

1. rozšíření pravomoci Komise na všechny otázky související s potrestáním válečných zločinců,
2. úkolem Komise má být jednak pomoc jednotlivým státům v případech, patřících do jejich jurisdikce, jednak navrhnout způsob, jakým mají být trestány zločiny, pro které nejsou příslušné národní soudy - jako jediný možný způsob Bohuslav Ečer viděl zřízení mezinárodního trestního soudu,
3. potřeba vnitřní organizace Komise na základě organizačního a jednacího řádu
4. nesouhlas se zřízením technické komise jako neodvislého tělesa, které by mělo řešit otázky zásadní.³⁸

Memorandum následně rozeslal všem členům Komise a také Cecilu Hurstovi s žádostí, aby bylo jednání o něm zařazeno na program nejbližší schůze.

Na další plenární schůzi se o memorandu nejednalo. Proto se zástupci, jež vypracovali memorandum opět sešli na další soukromé schůzi, kterou tentokrát inicioval americký delegát Herbert Pell, aby projednali další kroky. Zástupci se na schůzi usnesli připravit návrh na vytvoření subkomise, která by měla za úkol vypracovat jednací řád Komise, domáhat se projednání memoranda československého delegáta a odhlasovat návrhy v něm obsažené.³⁹

Subkomise byla na další schůzi Komise zřízena, jejími členy se stal Cecil Hurst, Bohuslav Ečer, belgický delegát de Baer a nizozemský delegát de Moor. Vzhledem k tomu, že se jednalo o důležitý řídicí orgán celé Komise, sám ministr zahraničí označil jmenování našeho delegáta v této subkomisi za pozoruhodný úspěch.⁴⁰

Na schůzi dne 25.ledna 1944 pak Bohuslav Ečer přednesl své memorandum, které doplnil o návrh na zřízení tří stálých výborů. Návrh byl jednomyslně schválen.

³⁸ NA, Úřad československého delegáta v Komisi pro stíhání válečných zločinců, karton č. 1, složka č. 1 – Zpráva dr. Ečera z Komise pro vyšetřování válečných zločinců u OSN č. 5 ze dne 22. ledna 1944.

³⁹ tamtéž

⁴⁰ NA, Úřad československého delegáta v Komisi pro stíhání válečných zločinců, karton č. 1, složka č. 1 – Průvodní dopis Ministra zahraničních věcí ze dne 1.11.1943.

Personálním obsazením jednotlivých výborů byl pověřen Bohuslav Ečer, Cecil Hurst a americký delegát Herbert Pell. Komise tím konečně dostala pevnou vnitřní organizaci. Na návrh memoranda vznikl:

Výbor I – výbor pro fakta a důkazy, který zkoumal jednotlivé případy a sestavoval listiny zločinců dle seznamu předložených jednotlivými vládami. Tento výbor tvořili zástupci Spojených států, Belgie a Československa.

Výbor celkově prozkoumal asi 123 oznámení předložených jednotlivými vládami. Československo dodalo 4 oznámení týkající se menších nacistických zločinů a jedno oznámení týkající se Lidic a Ležáků. Na žádost Bohuslava Ečera Komise dala souhlas k tomu, aby bylo její rozhodnutí o zapsání osob, zodpovědných za Lidice a Ležáky, vysíláno rozhlasem do Československa při příležitosti výročí vypálení Lidic a Ležáků. Tím byl K. H. Frank a další zodpovědné osoby definitivně zapsáni na listinu osob, jejichž vydání bude podmínkou příměří.⁴¹

Výbor II – výbor, zabývající se vynucením práva. Jeho úkolem bylo vyřešit otázky související se zatčením a vydáním válečných zločinců a otázku mezispojeneckého soudu. Výbor tvořili zástupci Číny, Indie, Holandska, Norska, Spojených států, Jugoslávie a Austrálie.

Výbor III – výbor, zabývající se právními otázkami, které se vyskytly při přípravě trestání válečných zločinců. Především odpověď na otázku, co se rozumí válečným zločinem, poměr mezi mezinárodním právem a právem vnitrostátním, otázka trestní odpovědnosti hlav států, otázka kolektivní odpovědnosti za válečné zločiny, jaké právo se má aplikovat na válečné zločince, presumce viny členů některých nacistických organizací, atd. Výbor tvořili zástupci Československa, Číny, Polska, Řecka a Spojených států.

2.7 Zřízení Mezinárodního trestního soudu

V Komisi panoval jednotný názor, že hlavní úlohu při trestání válečných zločinů sehrají soudy národní. Každý stát tedy bude zločince, jež spáchali zločin na jeho území,

⁴¹ NA, Úřad československého delegáta v Komisi pro stíhání válečných zločinců, karton č. 1 - Československá účast v Komisi Spojených Národů pro vyšetřování válečných zločinů.

trestat u svého soudu dle svého právního řádu. Pro tyto případy vypracovala Komise doporučení týkající se zřízení smíšených vojenských soudů pro souzení válečných zločinců s názvem *Recommendation for the establishment by Supreme military Commanders of Mixed Military Tribunals for the Trial of War Criminals* ze dne 26. září 1944 s doprovodným výkladem. Doporučení pak rozeslala jednotlivým vládám členských států Komise.⁴²

Existovaly však situace, kdy souzení národními soudy nebylo vhodné. Jednalo se o případy, kdy vnitrostátní soud ani jednoho ze spojeneckých států nebyl příslušný, nebo naopak byla dána příslušnost více států. Obviněný například spáchal zločin na území dvou a více států, nebo spáchal zločin na člověku bez státní příslušnosti. Bylo také nutné počítat se situací, kdy se vláda některého ze států Spojených národů vzdá práva soudit válečného zločince, nebo kdy zločince k souzení vydá neutrální stát. Vznikla tedy potřeba vytvořit orgán, který by se souzení těchto válečných zločinců ujal.

Nějakou dobu se diskutovalo o tom, zda by lepším řešením, než vytvořením mezispojeneckého soudu, nebylo trestání formou politického rozhodnutí. Dr. De Moor, nizozemský delegát, například upozorňoval, že soudní řízení by se mohlo snadno stát nástrojem demagogie.⁴³ Bohuslav Ečer byl však toho názoru, že potrestání válečných zločinců svěřené spojeneckému politickému orgánu by mohlo vést k tomu, že jednotlivé státy Spojených národů budou aplikovat podobné metody, což by vedlo k rozporu se základní ideou retribuční akce – spravedlností.⁴⁴

Lord Atkin, australský delegát, poznamenal, že zřízení mezinárodního soudu je nezbytné také z toho důvodu, že nelze připustit, aby došlo k souzení válečných zločinců německými soudy, jako tomu bylo po první světové válce.⁴⁵

Členové druhého výboru se tedy shodli, že vhodným řešením bude zřízení mezispojeneckého soudu. Francouzský zástupce M. Gros navrhl, aby byl soud nazván mezinárodním, nikoliv mezispojeneckým, neboť již fakt, že se soudu účastní všechny státy Spojených národů poukazuje na jeho mezispojenecký charakter.⁴⁶

⁴² NA, Úřad československého delegáta v Komisi pro stíhání válečných zločinců, karton č.1 - Návrhy Komise Spojených národů pro vyšetřování válečných zločinů.

⁴³ NA, Úřad československého delegáta v Komisi pro stíhání válečných zločinců, karton č. 1, složka č. 1 – Zpráva dr. Ečera z Komise pro vyšetřování válečných zločinců u OSN č. 12 ze dne 4. března 1944.

⁴⁴ tamtéž

⁴⁵ tamtéž

⁴⁶ tamtéž

Výsledkem výše zmíněné diskuze bylo přijetí konvence o zřízení soudu Spojených národů pro válečné zločiny s názvem *Convention for the Establishment of United Nations War Crimes Court*. V ní výbor navrhoval, aby povaha soudu byla výjimečná a doplňující a podkladem pro materiální právo se stal čl. 38 Statutu Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti, který bude vhodně doplněn. Výkon trestu měl být dle textu úmluvy svěřen tomu státu, který podal žalobu u mezinárodního soudu.

Bohuslav Ečer měl ke konečnému znění tohoto návrhu pár připomínek, které předložil společně s návrhem konvence československé vládě. Kompetence soudu byla dle jeho názoru vymezena příliš úzce, neboť dle čl. 1 má být soud příslušný pro „provinění proti válečnému právu a válečným zvyklostem“, což je mimo jiné v rozporu s návrhem konvence o vydávání válečných zločinců. Komise v té době navíc jednala o otázce, zda příprava a rozpoutání druhé světové války jsou válečnými zločiny. Pokud by tak bylo uznáno, soud Spojených národů pro válečné zločiny by byl jediným vhodným tělesem pro souzení takových zločinů. Dále dosud nebyla rozhodnuta otázka, zda zločiny spáchané jen z důvodů rasy, národnosti, náboženského či politického přesvědčení bez ohledu na území, kde byly spáchány, jsou zločiny patřícími do retribuční akce spojenců.⁴⁷ Proto doporučil vládě, aby návrh přijala s těmito výhradami:

1. kompetence soudu bude rozšířena na zločiny přípravy a rozpoutání druhé světové války,
2. soud bude oprávněn soudit ony zločiny z důvodu rasy, národnosti, náboženství nebo politického přesvědčení, pro které nebude dána nebo uplatňována příslušnost některého spojeneckého trestního soudu.

Výbor dále musel přijít s řešením, jakým způsobem bude zajištěno zatčení a vydání zločinců, kteří uprchnou ze státu, ve kterém spáchali zločin, nebo zločinců, jež spáchali zločiny v Německu a po skončení války v něm zůstali.

Výsledkem diskuze bylo přijetí konvence s názvem *Convention for the surrender of War Criminals and other War offenders* ze dne 29. srpna 1944. Podkladem pro tuto konvenci byly návrhy ministrů zahraničí některých spojeneckých států. Účelem konvence bylo zajištění vydávání válečných zločinců bez formalit a podmínek předepsaných extradičními smlouvami, které jinak platí mezi spojeneckými státy. Součástí konvence je

⁴⁷ NA, Úřad československého delegáta v Komisi pro stíhání válečných zločinců, karton č. 1 - Návrhy Komise Spojených národů pro vyšetřování válečných zločinů.

také ustanovení, které zajišťuje, aby vydávání tzv. quislingů podléhalo stejným pravidlům jako vydávání válečných zločinců. Toto ustanovení bylo do konvence přidáno na návrh československého zástupce Bohuslava Ečera.

2.8 Válečný zločin

Během války vydaly Spojenecké vlády desítky deklarací o potrestání válečných zločinců. V žádné však nebylo jasně formulováno, co se válečným zločinem vlastně myslí. To mělo za důsledek nejasnosti a roztržky uvnitř Komise, které její práci výrazně zpomalovaly. Bohuslav Ečer k tomu ve své knize zmiňuje následující: *„Klidně můžu říci, že tato základní nejasnost spojeneckých deklarací, odstraněná teprve dohodou 8. srpna 1945 ochromovala práci Komise Spojených národů pro vyšetřování válečných zločinců, způsobila nám v komisi nekonečné diskuze a zápasy, v nichž jsme se vyčerpávali, a byla by málem celou komisi pohřbila v troskách. Obyčejný občan, který platil útraty této války nechápal a nepochopil ještě dnes, že se o tuto věc mohl vést tak úporný zápas, když jemu, člověku se zdravým rozumem byla tak samozřejmá, jak se stala později v Norimberku.“*⁴⁸

Uvnitř Komise se názory rozcházely zejména mezi státy obsazených zemí a Velkou Británií. Zástupci Velké Británie zastávaly názor, že válečný zločin musí být chápán ve smyslu Haagských úmluv, tedy jako porušení válečného práva a válečných zvyklostí. Proti tomuto názoru se postavili zástupci obsazených zemí, kteří tuto definici považovali za příliš úzkou a překonanou. Argumentovali tím, že v jejich zemích byly spáchány zločiny, které nespádají pod tuto definici a přesto je nutno kategorizovat je jako válečné zločiny. Znamenalo by to tak například, že vyvražďování německých Židů nacisty není válečným zločinem, neboť válečný zločin dle doktríny mezinárodního práva může být spáchán pouze na obyvatelstvu států protivníka, ne na obyvatelstvu vlastím.⁴⁹

Bohuslav Ečer byl od počátku ostře proti takovému pojetí válečného zločinu. V dopise ministru zahraničních věcí popisuje situaci následovně: *„Zdůraznil jsem, že podkladem pro posouzení trestnosti za dnešního bohužel neuspokojivého stavu práva mezinárodního může být jedině trestní zákon napadené nebo obsazené země, že všechny*

⁴⁸ EČER, Bohuslav. *Norimberský soud*. Praha: Nakladatelství Orbis, 1946, s. 16- 17.

⁴⁹ NA, Úřad československého delegáta v Komisi pro stíhání válečných zločinců, karton č. 1, složka č. 1 – Zpráva dr. Ečera z Komise pro vyšetřování válečných zločinců u OSN č. 3 ze dne 11. prosince 1943.

*zločiny spáchané Osou musí být potrestány bez ohledu na to, zda jsou či ne „válečnými zločiny“ ve smyslu zastaralé doktríny práva mezinárodního.*⁵⁰

Ve své argumentaci pro extenzivní výklad pojmu válečný zločin poukazoval na preambuli čtvrté Haagské úmluvy z roku 1907. V té stojí následující:

*Úmyslem smluvních stran je zmírnit zlo, které válka přináší a proto má úmluva sloužit jako obecné pravidlo chování válčících států mezi sebou a válčících států ke svému obyvatelstvu. Strany si jsou ale vědomy, že v době, kdy úmluva byla vytvořena, nebyly pokryty všechny případy, které v praxi vznikají. Jejich úmyslem není, aby případné nepředvídatelné situace byly ponechány na libovůli vojenských velitelů. Proto dokud nebude vydána dokonalejší právní norma, smluvní strany považují za účelné, aby v případech, které nejsou zahrnuty v této úmluvě, válčící strany a jejich obyvatelstvo zůstaly pod ochranou principů mezinárodního práva, které vyplývají ze zvyklostí civilizovaných národů, ze zákonů lidskosti a požadavků veřejného svědomí.*⁵¹

Dále se při výkladu pojmu válečný zločin opíral o Svatojakubskou deklaraci, Moskevskou deklaraci a deklaraci Spojených národů ohledně zločinů páchaných na Židech ze 7. prosince 1942.

Svatojakubská deklarace ze dne 13. ledna 1943 byla prvním jasnějším prohlášením spojeneckých vlád o tom, jakým způsobem hodlají potrestat válečné zločince. Přesto, že nedefinuje válečný zločin, lze v ní nalézt úmysl jejich autorů neomezit se na trestání zločinů ve starém smyslu mezinárodního práva. Německé zločiny označuje ve svém textu za zločiny, jež „nemají nic společného s pojmem válečného aktu nebo politického zločinu“.⁵² Cílem deklarace je tedy potrestání i těch zločinů, které přesahují pouhé porušení válečného práva a válečných zvyklostí.

Text Moskevské deklarace stanoví, že všichni němečtí zločinci, kteří byli odpovědní, nebo se zúčastnili zvěrstev, masakrů nebo exekucí, mají být posláni do zemí, v nichž zločiny spáchali, aby zde byli souzeni dle zákonů této země. Toto se však netýká hlavních zločinců, jejichž činy nemají zvláštního zeměpisného umístění. Ti mají být potrestáni společným rozhodnutím spojeneckých vlád.⁵³

⁵⁰ tamtéž

⁵¹ EČER, Bohuslav. *Právo v boji s nacismem*. Brno: Zář, 1946, s. 31.

⁵² EČER, Bohuslav. *Právo v boji s nacismem*. Brno: Zář, 1946, s. 14.

⁵³ EČER, Bohuslav. *Právo v boji s nacismem*. Brno: Zář, 1946, s. 17.

Ečer tyto argumenty shrnul ve svém referátu nazvaném „*Scope of the retributive action of the United Nations according to their declarations*“, který 27. dubna 1944 předložil třetímu právnímu výboru Komise. V tom mimo jiné stojí: „*Tyto deklarace musí být čteny a mají jím být rozuměno v souvislosti s obecným cílem Spojených národů v této válce, jímž jest vyhubení nacismu, fašismu a japonského militarismu. Dále musí býti tyto deklarace vyloženy v souladu s city lidu obsazených zemí a s veřejným míněním svobodných zemí.*“⁵⁴

V závěru referátu Ečer navrhuje, aby Spojené národy a jeho vlády potrestaly tyto zločiny:

- a) zločin přípravy a rozpoutání druhé světové války pro její zločinné cíle a pro její zločinné metody a zločiny spáchané při přípravě druhé světové války bez ohledu na území, kde byly spáchány,
- b) zločiny spáchané v obsazených nebo napadených zemích a zločiny, spáchané na spojeneckém nebo nepřátelském území proti členům branných sil nebo civilním občanům některého spojeneckého státu,
- c) zločiny spáchané proti jakékoliv osobě bez ohledu na její státní příslušnost, (zde jsou zahrnuty i osoby bez státní příslušnosti), její rasu, národnost, náboženství či politické přesvědčení,
- d) zločiny spáchané za účelem zabránění obnovy míru.⁵⁵

Tento referát se v závěrech kryl s referátem nazvaným „*Zločiny Osy*“, jež Ečer spolu s dr. Václavem Benešem a britským právníkem W. Lateyem vypracoval a předložil 25. října 1943 na schůzi London International Assembly, a který zde byl přijat.

Návrh byl 15. května 1944 v bodech b) až d) plénem Komise přijat, pokud šlo o bod a), vrátili jej Komise prvnímu výboru na přezkum.⁵⁶

2.8.1 Útočná válka

Mezinárodní právo až do konce první světové války přiznávalo každému suverénnímu státu *ius ad bellum*. Každý stát tedy mohl vést válku a jediným rizikem byla

⁵⁴ EČER, Bohuslav. *Právo v boji s nacismem*. Brno: Zář, 1946, s. 19-20.

⁵⁵ NA, Úřad československého delegáta v Komisi pro stíhání válečných zločinců, karton č. 1, složka č. 1 – Zpráva dr. Ečera z Komise pro vyšetřování válečných zločinců u OSN č. 26 ze dne 15. listopadu 1944.

⁵⁶ tamtéž

prohra, kdy byl poražený následně vydán na pospas svému protivníku. Válka byla brána jako součástí zahraniční politiky.⁵⁷

Po první světové válce se rozhodli vítězné mocnosti Versailleskými smlouvami soudit původce první světové války německého císaře Viléma II. K tomu nakonec fakticky nedošlo, byl však vytvořen základ pro postavení vedení některých forem války mimo zákon.

Jak jsem již zmínila, součástí Ečerova referátu *The scope of the retributive action of the United Nations according to their officials declarations* byl i návrh kategorizovat přípravu a vedení útočné války jako válečný zločin. Někteří členové Komise však měli pochybnosti a tak otázku vrátili zpět právnímu výboru. Ten si k novému zkoumání přizval Arnolda McNaira, britského soudce, o kterém již byla řeč.

Ten vypracoval k této otázce své dobrozdání, ve kterém došel k opačnému názoru než Ečerem ve svém referátu. Zmiňuje v něm například následující: „*Bylo by podle mého mínění hlubokým omylem, kdyby Spojené národy obžaloby kteréhokoli pachatele, jakkoliv se provinivšího na zásadách morálky před vysloveně právním tribunálem, ať mezinárodním nebo národním, nejsouce jisti, že budou-li fakta zjištěna, bude následovat skoro jistě odsouzení.*“⁵⁸ Poukázal na mezerovitou právní úpravu a na některé zásady, které je nutné vzít v potaz, jedná se o zásadu *nullum crimen sine lege*, *nulla poena sine lege*, zákaz retroaktivity či *princip immunity hlavy státu*. Své memorandum McNair zakončuje následovně: „*Odsouzení, kterého by bylo dosaženo právnickým tribunálem v rozporu s principy práva, by v konečném výsledku poškodilo státy, které by byly odpovědný za tuto porušení a spíše by diskreditovalo než posílilo vládu práva, na které jediné musí spočívat mezinárodní společnost. Proto má odpověď na otázky nám položené by byla tato: Činy, spáchané jednotlivci jediné za účelem příprav a rozpoutání nynější války nejsou válečnými zločiny.*“⁵⁹

McNairovo dobrozdání způsobilo obrat v právním výboru. Všichni jeho členové s výjimkou Ečera se k McNairovu názoru připojili a vytvořili souhlasnou zprávu pro plénium Komise. Závěr této zprávy tedy je, že příprava a rozpoutání války není *de lege lata* válečným zločinem, nicméně navrhuje, aby takové akty byly alespoň formálně

⁵⁷ HONZÍK, Miroslav. *Povstaňte, soud přichází*. Praha: Panorama, 1986, s. 28.

⁵⁸ EČER, Bohuslav. *Právo v boji s nacismem*. Brno: Zář, 1946, s. 55.

⁵⁹ EČER, Bohuslav. *Právo v boji s nacismem*. Brno: Zář, 1946, s. 56.

odsouzeny v mírových smlouvách a pro příště byly pro tato porušení základních zásad mezinárodního práva stanoveny tresty.⁶⁰

Bohuslav Ečer odmítl hlasovat pro tuto novou resoluci, s názorem, že posledně přidané dodatky mají jen uklidnit výčitky svědomí autorů. Ve své knize k tomuto píše: „Člověk může býti často nucen podříditi vyšším zřetelům své stanovisko, může se někdy státi, že musí v zájmu jednoty obětovati svoje odchylné mínění. Ale jsou jisté otázky tak základního významu, že kompromis v nich by znamenal mravní a právní sebevraždu.“

Resoluce byla přijata většinou právního výboru. Ečer výboru oznámil, že sepiše minoritní zprávu, kterou předloží v plenární schůzi Komise společně s resolucí.

Minoritní zpráva byla předložena 27. října 1944 Komisi. Bohuslav Ečer zde přednesl, že se ve své předešlé zprávě nezabýval problémem, zda je útočná válka v obecném slova smyslu válečným zločinem. Jeho zpráva se zabývá současnou, druhou světovou válkou, která je nejen válkou útočnou, ale také válkou totální, bez jakéhokoliv respektu či ohledu k mezinárodnímu právu či právům jiných států, vedenou vědomě za účelem ničení a zabíjení.⁶¹

Svoji argumentaci opírá o Ženevský protokol z roku 1924, v jehož preambuli stojí: „*Uznávající solidaritu členů, zjišťující, že útočná válka znamená porušení této solidarity a mezinárodní zločin...*“.⁶² Přestože Ženevský protokol nebyl ratifikován a nestal se tedy součástí platného mezinárodního práva, má dle Ečera velký význam, neboť její tvůrci prokázali vůli útočnou válku kategorizovat jako válečný zločin.⁶³

Další právní normou, kterou Ečer ve své zprávě zmiňuje, je Briand-Kelloggův pakt z roku 1928, podepsaný šedesáti dvěma státy. V tomto paktu se její signatáři zříkají útočné války jako prostředku své mezinárodní politiky.⁶⁴ Přestože přímo neoznačuje útočnou válku za zločin, ani nestanovuje trest za rozpoutání či přípravu války, extenzivním výkladem lze však dojít k závěru, že útočnou válku zbavuje veškeré legality, a tak z ní činí sérii zločinů trestných v napadených zemích. Tím je útočník zbaven

⁶⁰ NA, Úřad československého delegáta v Komisi pro stíhání válečných zločinů, karton č. 1 - Minority report.

⁶¹ NA, Úřad československého delegáta v Komisi pro stíhání válečných zločinců, karton č. 1, složka č. 1 – Zpráva dr. Ečera z Komise pro vyšetřování válečných zločinců u OSN č. 26 ze dne 15. listopadu 1944.

⁶² EČER, Bohuslav. *Právo v boji s nacismem*. Brno: Zář, 1946, s. 26.

⁶³ NA, Úřad československého delegáta v Komisi pro stíhání válečných zločinců, karton č. 1 - Minority report.

⁶⁴ EČER, Bohuslav. *Právo v boji s nacismem*. Brno: Zář, 1946, s. 26.

možnosti odvolat se na zásadu *nullum crimen sine lege* a *nulla poena sine lege*, neboť trestnost je určena dle vnitrostátních předpisů napadených států, stejně jako tresty za sérii těchto činů.⁶⁵ Cituje zde například výklad Georgese Scelleho, francouzského právníka, který prohlásil, že Briand-Kellogův pakt zakazuje válku, s výjimkou války obranné, a že teorie obecně souhlasí s názorem, že útočná válka je mezinárodním zločinem.⁶⁶

Nakonec Ečer vzpomněl výrok německého právníka Rudolfa Jheringa, který řekl, že obłudný čin, který si předtím nikdo jiný ani nepředstavil, musí být potrestán přesto, že ho zákon do té doby nepovažoval za zločin.⁶⁷

Ečer tak ve své Minoritní zprávě došel k závěru že:

1. příprava a rozpoutání současné války je zločinem nejen v morálním či historickém smyslu, ale i ve smyslu a dle trestního práva obsazených zemí a současně zločinem proti celému lidstvu podle obecných zásad mezinárodního práva,
2. velitelé států Osy, členové jejich vlád a vrchní velitelé, kteří se podíleli na přípravě a rozpoutání druhé světové války spáchali zločiny, pro které mohou být souzeni soudy napadených zemí,
3. země, které mají pravomoc tyto válečné zločince soudit můžou svou pravomoc přenést na mezispojenecký trestní soud. Ale základ pravomoci tohoto mezispojeneckého soudu, zřízeného k souzení těchto „nepřátel lidského rodu“, není výlučně národní pravomoc členských států. Tento soud by také byl nástrojem mezinárodní spravedlnosti podle obecných zásad mezinárodního a trestního práva,
4. celý problém je v kompetenci Komise spojených národů pro vyšetřování válečných zločinců, která je oprávněna sestavit seznam původců současné války,
5. v případě pochybností v tomto ohledu může Komise doporučit spojeneckým vládám rozšíření kompetence v této otázce a zmocnit ji, aby mohla původce současné války zapsat na seznam válečných zločinců.⁶⁸

Menšinová zpráva byla na programu plenární schůze dne 10.října 1944. Po Ečerově prohlášení k Minoritní zprávě, které zakončil slovy svého vyučujícího trestního práva na

⁶⁵ EČER, Bohuslav. *Právo v boji s nacismem*. Brno: Zář, 1946, s. 26-27.

⁶⁶ NA, Úřad československého delegáta v Komisi pro stíhání válečných zločinců, karton č. 1 - Minority report.

⁶⁷ tamtéž

⁶⁸ tamtéž

vídeňské univerzitě „*nikdy ve své praxi nedopustíte, aby právo zabilo spravedlnost*“ si vzal slovo australský delegát lord Wright.⁶⁹ Ve svém prohlášení zásadně souhlasil s tím, že útočná válka je válečným zločinem a svůj názor podepřel odkazem na anglické obyčejové právo. S ohledem na to, že jde o nepsané právo a nikde tedy není napsáno, že vražda je zločin, je tak společností chápána a státem postihována. Stejně tak není třeba psaného práva, které by odsuzovalo útočnou válku, pokud existuje shodný názor, že současná válka je zločinem. To koresponduje s lidskými morálními zásadami, které společně tvoří nejvýznamnější pramen mezinárodního práva. Svůj projev zakončil větou „*Není třeba výslovného zákona a není třeba výslovné sankce, v opačném případě by bylo mezinárodní právo bezzubé. Vše, co je třeba je vhodný soud, schopný spravedlnosti v případě, kdy jsou před ním prokázány zločiny. Jakýkoliv jiný závěr by otrásl mravním smyslem lidstva.*“⁷⁰

Po lordu Wrightovi se slova ujal čínský delegát. Jeho postoj k otázce byl souhlasný s lordem Wrightem a B. Ečerem a závěry z majoritní zprávy považoval za úzkoprsé, legalistické a pokulhávající za názory veřejného mínění, které tyto akty považují za nelegální. Dle jeho názoru jsou političtí i vojenští velitelé zodpovědní za své činy a měli by být souzeni a trestáni.

Polský delegát M. Živkovič prohlásil, že zatímco dle současného platného práva příprava a vedení útočné války nejsou zločinem, jsou zde elementy, které ukazují na závěr, že se o zločin jedná. Proto souhlasí se závěrem, že se jedná o válečný zločin.

Po jeho proslovu došlo k přerušení schůze s tím, že delegáti mají za úkol zajistit stanoviska svých vlád k této otázce. Vzhledem k tomu, že se všechny vlády včas k této věci nevyjádřily, věc zůstala otevřená až do mezinárodní konference čtyř velmocí dne 8. srpna 1945, kde byla podepsána dohoda, jejíž obsah koresponduje s návrhem Bohuslava Ečera. Podkladem pro tuto dohodu se stala právě práce London International Assembly a Komise Spojených národů pro vyšetřování válečných zločinů.

V článku 6 Charty ujednané 8. srpna 1945 stojí:

Tribunál, zřízený dohodou, na níž se odvolává čl. I pro souzení a potrestání hlavních válečných zločinců států evropské osy, bude mít pravomoc soudit a trestat osoby, které,

⁶⁹ EČER, Bohuslav. *Právo v boji s nacismem*. Brno: Zář, 1946, s. 41.

⁷⁰ EČER, Bohuslav. *Právo v boji s nacismem*. Brno: Zář, 1946, s. 42- 43.

jednajíce v zájmu států evropské osy buď jako jednotlivci nebo jako členové organizací, dopustili se některého s těchto činů:

- a) zločiny proti míru: plánování, příprava, podněcování nebo rozpoutání útočné války nebo války, již se porušují mezinárodní smlouvy, dohody nebo záruky, nebo účast na společném plánu nebo spiknutí za účelem spáchání kteréhokoliv z předchozích zločinů
- b) válečné zločiny: porušení zákonů a zvyků válečných. Tato porušení obsahují, ale nejsou limitována vraždou, zlým nakládáním nebo deportací na otrockou práci, nebo jakýkoliv jiný účel, civilního obyvatelstva obsazeného území, vraždou nebo zlým zacházením s válečnými zajatci nebo osobami na moři, zabitím rukojmí, loupením veřejného nebo soukromého majetku, svévolným pustošením měst či vesnic nebo zpusťšením neodůvodněným vojenskou nutností,
- c) zločiny proti lidskosti: vražda, exterminace, zotročení, deportace nebo jiné zločiny spáchané proti kterémukoliv civilnímu obyvatelstvu před válkou nebo z války, nebo pronásledování z důvodů politických, rasových nebo náboženských při páchání nebo ve spojení s jakýmkoliv zločinem, který patří do pravomoci tribunálu ať s porušením nebo nikoliv domácího práva státu, kde byl spáchán.⁷¹

2.8.2 Zločiny proti humanitě

Ve výše zmíněné zprávě ze dne 27.dubna 1944 s názvem *The scope of the retributive action of the United Nations according to their officials declarations* Bohuslav Ečer zařadil mezi zločiny, které by měly být vládami Spojených národů stíhány také zločin proti humanitě jako zvláštní kategorii válečných zločinů.

Jde o veškeré zločiny spáchané na lidech z důvodů rasy, národnosti, náboženského vyznání či politického přesvědčení bez ohledu na místo, kde byly tyto zločiny spáchány a na kom byly spáchány.⁷²

Přestože by bylo možné tyto zločiny zařadit pod všeobecný pojem válečného zločinu, obával se Ečer, že pro některé zločiny by definice byla příliš úzká, například

⁷¹ KŘEPELKA, Karel. *Dr. Bohuslav Ečer, bojovník za právo a spravedlnost*. Brno: Zář, 1946, s. 42- 43.

⁷² NA, Úřad československého delegáta v Komisi pro stíhání válečných zločinců, karton č. 1, složka č. 1 – Zpráva dr. Ečera z Komise pro vyšetřování válečných zločinců u OSN č. 26 ze dne 15. listopadu 1944.

zločin proti vlastním občanům (vyhlazování německých židů německou vládou) nebo proti lidem bez státní příslušnosti.⁷³

Dalším důvodem pro osamostatnění této kategorie v rámci válečných zločinů byla také společenská potřeba vyzvednout tyto zločiny z řady dalších, neboť jejich charakter byl zvlášť zrůdný. Zabíjení nevinných lidí jen pro jejich příslušnost k některé skupině, pro jejich věk či pro jejich postižení je zločinem, který vybočuje z řady ostatních válečných zločinů. Ečerovým záměrem tedy bylo tuto skupinu stigmatizovat jako zvlášť nebezpečnou skupinu zločinů.

K tomuto návrhu se přidal americký delegát Herbert Pell a stál tak s Ečerem proti námitkám britského a norského delegáta. Ti měli za to, že není třeba vytvářet novou kategorii válečného zločinu, neboť obecná klauzule postačí. Až pod tlakem tisku zástupce britského ministra zahraničních věcí Richard Law prohlásil, že se britská vláda postará o potrestání těchto zločinů a tak se také stalo dohodou z 8. srpna 1945.⁷⁴

2.8.3 Kolektivní trestní odpovědnost

Na schůzi Komise dne 22. června 1944 předložil Bohuslav Ečer zprávu s názvem *Report on the German Strum-arbeitlungen (S.A), Schultz-Staffeln (S.S) and Geheime Staats-politzei (Gestapo)*. Tato zpráva pojednává o třech největších nacistických složkách, které byly současně pilíři německého nacismu. V první části zprávy se Bohuslav Ečer zabývá původem vzniku těchto složek, její organizací, účelem a aktivitou. V části druhé pak odpovídá na otázku, zda je členství v těchto složkách zločinem, zda jsou osobně odpovědní za své činy v rámci svých funkcí v těchto složkách, zda může příkaz nadřízeného založit trestní neodpovědnost a nakonec analyzuje otázku kolektivní viny, a kterých ochranných prostředků má být použito.

Povahu těchto složek Bohuslav Ečer přirovnává k indické zločinecké organizaci z devatenáctého století, známé jako Thugs. Tato zločinecká organizace byla britsko-indickým aktem č. 30 z roku 1836 postavena mimo zákon a členství v této organizaci, jak před účinností tohoto zákona, tak po ní, trestáno doživotními nucenými pracemi. Thugs byl spolek fanatizovaných zabijáků, kteří vraždili z náboženských pohnutek. Věřili, že jednají podle pokynů bohyně Kali a nepřipouštěli jakoukoliv vinu. Stejně tak příslušníci

⁷³ EČER, Bohuslav. *Právo v boji s nacismem*. Brno: Zář, 1946, s. 47.

⁷⁴ EČER, Bohuslav. *Právo v boji s nacismem*. Brno: Zář, 1946, s. 48-49.

předmětných složek jednali ve jménu Hitlera a ve jménu vyššího dobra německé říše.⁷⁵

Účinnost tohoto aktu byla retrospektivní, neboť v době, kdy Thugs působili neexistovala právní norma, která by příslušnost k této skupině postihovala. Toto období bez účinného práva se nazývá *vacuum iuris*. Taková okolnost však nemůže mít za následek legalizaci *mala in se*. Nejedná se tedy o porušení zásady *nullum crimen sine lege*, nýbrž o *ex post facto* legislativu, neboť činy, kterých se členové předmětných složek a organizací dopustili, byly zločiny již před tímto aktem. Ečer je toho názoru, že prohlášením členství za zločin by bylo pouze vyplnění právního vakua, které němečtí zločinci vytvořili.⁷⁶

Potvrzuje, že zásady *nullum crimen sine lege* a *nulla poena sine lege* jsou zákonnými principy demokratické právní kultury, avšak tyto principy byly vytvořeny za účelem chránit obyvatelstvo před možnou státní tyraní. V případě nepřijetí zákona, který by retrospektivně postavil členství v těchto organizacích mimo zákon, by se staly ochranou německých zločinců. Je třeba brát v úvahu, že za předpokladu, že by zákonodárce byl tyto zločiny předvídal, postavil by je mimo zákon dle právního povědomí lidstva a celého civilizovaného světa. Je tedy nutné z těchto zásad činit výjimky v případech, kdy by se mohly stát útočištěm zločinu⁷⁷.

Otázka obhajoby rozkazem nadřízeného padala často v diskuzích zabývajících se trestní odpovědností válečných zločinců. V literatuře je tento pojen znám jako "*plea of superior orders*". Členové SS, SA a Gestapa často dostávali rozkazy provádět takové činy, které jsou v demokratických civilisovaných státech charakterizovány jako trestné činy. Častou obranou těchto členů byla právě námitka rozkazu nadřízeného. Tvrdili, že bylo náplní jejich práce uposlechnout rozkaz.

Ečer souhlasil, že v některých případech byl subjekt rozkazu postaven před "*irresistible compulsion*" a to v případech, kdy by subjektu neuposlechnutím rozkazu hrozila smrt. Podle jeho názoru by tedy mělo být na soudu, aby zhodnotil, zda se jednalo o takový příklad. Obecně se ale k otázkám členům SS, SA a Gestapa vyjádřil následovně: Členství v SS, SA a Gestapu bylo dobrovolné. *Dobrovolným přistoupením k těmto*

⁷⁵ NA, Úřad československého delegáta v Komisi pro stíhání válečných zločinců - Report on the German Sturm-abteilungen, Schutz- staffeln and Geheime Staatspolizei by Dr. Ečer.

⁷⁶ NA, Úřad československého delegáta v Komisi pro stíhání válečných zločinců - Report on the German Sturm-abteilungen, Schutz- staffeln and Geheime Staatspolizei by Dr. Ečer.

⁷⁷ tamtéž

*organizacím vědomě přijali povinnost se těmito rozkazy řídit a naplňovat povinnosti plynoucí z tohoto členství. Jednou z povinností bylo slepě uposlechnout a vykonat jakýkoliv rozkaz a neohlížet se přitom na jeho legalitu či moralitu. Nadto tyto organizace jsou a byly notoricky známé svou činností a proto není pochyb, že kdokoliv, kdo se k těmto organizacím přidal, musel vědět, jaké rozkazy budou po něm vyžadovány. The plea of the superior order může být použita jen v případech, kdy je vůle ovlivnitelů odlišná od ovlivněného.*⁷⁸

Bohuslav Ečer v závěru svého referátu navrhl, aby rozkaz nadřízeného nebyl v zásadě obhajobou pro německé válečné zločince. Bude ovšem na soudu posoudit, zda obžalovaný byl či nebyl příkazem uveden ve stav neodolatelného donucení. Obhajoba neodolatelného donucení je ovšem absolutně vyloučena u členů NSDAP, SA, SS, Waffen-SS a Gestapa.⁷⁹

Bohuslav Ečer navrhl, aby Komise přijala a vládám doporučila tyto závěry:

- a) členství v těchto organizacích je samo o sobě zločinem
- b) zločinný úmysl lze u těchto organizací předpokládat,
- c) obhajoba rozkazem nadřízeného ze strany těchto banditů je nepřipustná,
- d) mají být trestáni podle zásad kolektivní odpovědnosti,
- e) jsou oprávněna všechna ochranná opatření proti těmto banditům, způsobilá zabránit jim v tom, aby rušili budování evropského a světového míru.

Odrazem Ečerova snažení byl článek 9 Charty, který říká, že tribunál má právo na návrh žalobců prohlásit skupinu nebo organizaci, k níž některý z obžalovaných patří, za zločineckou. Čl. 10 a 11 pak zakotvil právo státu, který podepsal dohodu 8. srpna 1945, po rozsudku, jimž byl uznán zločinecký ráz některé organizace, postavit před soud každého člena této organizace za pouhou příslušnost k ní.⁸⁰

Ve spojenecké obžalobě, která byla přednesena v Norimberku pak byly prohlášeny za zločinecké skupiny: říšská vláda, sbor politických vůdců nacionálně socialistické strany, SS, SD, gestapo, SA a generální štáb a vrchní velitelství německých

⁷⁸ NA, Úřad československého delegáta v Komisi pro stíhání válečných zločinců, karton č. 1 - Report on the German Sturm-abteilungen, Schutz- staffeln and Geheime Staatspolizei by Dr. Ecer.

⁷⁹ EČER, Bohuslav. *Právo v boji s nacismem*. Brno: Zář, 1946, s. 24.

⁸⁰ EČER, Bohuslav. *Vývoj a základy mezinárodního práva trestního se zvláštním zřetelem k československé účasti na potrestání zločinů druhé světové války a zejména na přípravě, zřízení a díle Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku*. Praha, 1948. Sbírka právních pojednání.

branných sil.⁸¹

Obhajoba tvrdila, že prohlášením těchto organizací za zločinecké, bude postiženo 7 milionů Němců. Přesto, že se jedná o vysoké číslo, Bohuslav Ečer měl za to, že se spravedlnost nemůže zastavit před počtem zločinů a nemůže uznat názor, že zločiny prováděné *en masse* přestávají být zločiny.⁸²

2.8.4 Trestní odpovědnost Adolfa Hitlera a členů jeho vlády

Po první světové válce byla zamítnut návrh, kterým by byla trestně odpovědná hlava státu za zločiny spáchané na její rozkaz nebo s jejím souhlasem. Versailleská smlouva sice formálně odsoudila císaře Viléma II. pro „*nejhrubší porušení zásad mezinárodní mravnosti a posvátné autority smluv*“ a dle smlouvy měl být postaven před mezinárodní soudní tribunál, nikdy se tak ovšem nestalo, neboť spojenci se jeho potrestání vzdali a Vilém II. dožil svůj život v exilu. Američané hájili stanovisko, že hlava státu je odpovědná pouze svému národu a nemůže být podrobena trestní pravomoci jiného státu nebo skupiny států, neboť by to bylo v rozporu se svrchovaností každého státu.⁸³

Tomuto selhání spravedlnosti se po druhé světové válce snažily vlády spojeneckých států vyhnout. Předmětem diskuze se tato otázka stala již v London International Assembly. Dne 28. dubna 1943 zde Bohuslav Ečer předložil zprávu s názvem *Trestní odpovědnost hlav států Osy*, ve kterém navrhl, aby hlavy států, které trpěly, nebo nařídily páchání válečných zločinů na území nebo příslušnicích spojeneckých národů, byly osobně trestně odpovědné a souzeny před trestním soudem, nikoliv politickým sborem.⁸⁴

Přestože delegáti zprvu souhlasili s těmito závěry, následně narůstaly pochybnosti. Byl tedy vytvořen právní výbor, který by se touto otázkou zabýval. Předsedou tohoto výboru byl australský delegát lord Wirght. Bohuslav Ečer byl členem tohoto výboru a jeho úkolem bylo zdůvodnit, proč členství v německé nacistické vládě zakládá trestní a osobní odpovědnost za zločiny německého režimu.

⁸¹ ZAJÍČEK, Karel. *Československo a norimberský proces: Hlavní dokumenty norimberského procesu a zločinech nacistů proti Československu*. 1. vyd. Praha: vydalo Ministerstvo informací, 1946, s. 13.

⁸² EČER, Bohuslav. *Norimberský soud*. Praha: nakladatelství Orbis, 1946, s. 27.

⁸³ EČER, Bohuslav. *Právo v boji s nacismem*. Brno: Zář, 1946, s. 24.

⁸⁴ EČER, Bohuslav. *Právo v boji s nacismem*. Brno: Zář, 1946, s. 25.

Bohuslav Ečer předložil 13. března 1945 memorandum s názvem *Trestní a osobní odpovědnost členů německé nacionalistické vlády*, jehož závěry jsou následující:

- a) Jako členové nacistické strany převzali členové nacistické vlády bezpodmínečný závazek uskutečňovat všechny cíle nacistické strany, tedy i ty, které byly zločinem.
- b) Vstoupili do vlády s trestným úmyslem provádět zločinné cíle nacistické strany a tudíž již svým vstupem se dopustili činu, který lze nazvat trestní konspirací podle anglosaského trestního práva nebo zločinem banditismu, podle trestního práva sovětského a francouzského a zčásti také československého.
- c) Jako členové německé vlády se stali spoluviníky Adolfa Hitlera a kromě toho každý ve svém vlastním oboru pachateli nesčetných zločinů, napáchaných ve formě navenek zákonné, totiž vydáním různých výnosů, dekretů, nařízení, atd.
- d) Jsou tudíž všichni členové nacistické vlády odpovědni tak, jako je odpovědný každý člen zločinecké bandy za všechny činy této bandy dle zásady, že každý čin, spáchaný se společným zločinným úmyslem, se přičítá všem členům této bandy.⁸⁵

Tyto závěry korespondují s dohodou uzavřenou spojenci 8.srpna 1945. V čl. 7 Charty stojí: „*Úřední postavení obžalovaných, ať jako hlav států nebo odpovědných úředníků ve veřejných úřadech, nebude pokládáno za skutečnost zprošťující je odpovědnosti ani za skutečnost zmírňující trest.*“⁸⁶

⁸⁵ EČER, Bohuslav. *Právo v boji s nacismem*. Brno: Zář, 1946, s. 50.

⁸⁶ EČER, Bohuslav. *Vývoj a základy mezinárodního práva trestního se zvláštním zřetelem k československé účasti na potrestání zločinů druhé světové války a zejména na přípravě, zřízení a díle Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku*. Praha, 1948. Sbírká právních pojednání.

3. Stíhání válečných zločinců

Po skončení války úloha Bohuslava Ečera, kterou převzal jako československý delegát v Komisi pro vyšetřování válečných zločinců nekončí. Generál Eisenhower dne 26. dubna 1945 telegramem pozval členy Komise do koncentračního tábora v Buchenwaldu, aby na vlastní oči viděli hrůzy, které nacisté spáchali. Stále zde žilo asi 3000 Čechů, Ečer se dokonce setkal s některými starými přáteli z brněnského zastupitelstva. O dva dny později vysílal z Londýna do Čech své zážitky z koncentračního tábora a jmenoval československé občany, kteří přežili. Vzhledem k tomu, že v té době ještě nebyla osvobozena Praha, nejmenoval však jména svých pražských přátel, neboť se obával, že by se Frank mohl pomstít na jejich příbuzných v posledních dnech války.⁸⁷

Členové Komise se po návštěvě Buchenwaldu shodli na tom, že generálu Eisenhowerovi poskytnou spoluúčast na stíhání válečných zločinců. Ten nabídku přijal a žádal vyslání národních vyšetřujících komisí. Za Československo byli vysláni Bohuslav Ečer, dr. Fanderlík, dr. Hochwald a dr. Schwarz.⁸⁸

Československá delegace se 24. května 1945 hlásila generálu Eisenhowerovi v Remeši. Tam byli vysláni do Wiesbadenu, kde spolupracovali s americkým vojenským úřadem pro válečné zločiny pátráním po válečných zločincích. Národní delegace měly za úkol přispět k pátrání po zločincích, kteří se provinili na jejich národech.⁸⁹

Česká delegace postupně zajistila a vyslechla K. H. Franka, Kurta Daluega, Bernharda Vosse, Wilhelma Kietla, Hanse Lammerse a Joachima von Ribbentropa a podílela se také na vydání dvanácti slovenských válečných zločinců. Hlavním úkolem Ečera bylo dostat Franka co nejrychleji do Prahy. To však nebylo snadné, o jeho vydání se jednalo nejprve ve Washingtonu a následně v Londýně. 16. července 1945 byla sjednána dohoda mezi Ečerem a Robertem Jacksonem, hlavním americkým žalobcem v Norimberku o vydání Franka Československu. Československá vláda dala současně souhlas, aby byl Frank vyšetřován také příslušnými orgány spojenců pro zločiny, které spáchal mimo území Československa a v případě potřeby byl po procesu v Praze souzen

⁸⁷ EČER, Bohuslav. Jak jsem je stíhal. Praha: Naše vojsko, 1946, s. 171.

⁸⁸ EČER, Bohuslav. Jak jsem je stíhal. Praha: Naše vojsko, 1946, s. 174.

⁸⁹ EČER, Bohuslav. Jak jsem je stíhal. Praha: Naše vojsko, 1946, s. 179-180.

jako válečný zločinec mezinárodním soudem v Norimberku s tím, že provedení rozsudku, vyneseny československým soudem bude odložen do doby, než se situace vyřeší.⁹⁰

Soudní proces s Karlem Hermannem Frankem začal 22. března 1946 na pražském Pankráci. O dva měsíce později byl vynesena rozsudek smrti a den na to byl Frank oběšen.

⁹⁰ EČER, Bohuslav. *Jak jsem je stíhal*. Praha: Naše vojsko, 1946, s. 229.

4. Mezinárodní trestní tribunál v Norimberku

4.1 Zřízení Mezinárodního trestního tribunálu

Stejně jako v Komisi zpočátku panovaly rozdílné názory na zřízení mezinárodního soudu pro válečné zločince, stavěly se k této otázce různě jednotlivé spojenecké státy.

Churchill již v roce 1943 prohlásil, že pro německé válečné zločince se řádný soudní proces nehodí a navrhoval, aby vedoucí němečtí činitelé byli prohlášeni za „světové psance“, kterým bude poskytnuto pouze krátké formální řízení, po němž budou maximálně do šesti hodin od dopadení zastřeleni.⁹¹ Podobný názor sdílel lord Simon, vrchní poradce britské vlády, který nepovažoval soudní řízení za příliš vhodné, neboť to dávalo být jen malou možnost zločinců na osvobození. Dle jeho názoru bylo jedinou možností nejdříve střílet a pak se ptát.⁹² Britský ministr zahraničí Anthony Eden pak prohlásil, že by s válečnými zločinci naložil tak, jak naložily spojenecké mocnosti v roce 1815 s Napoleonem, když přijaly rychlé politické rozhodnutí.

Důvodem proč se někteří britští politici, jako byl lord Simon, přikláněli k rychlému politickému procesu byly obavy, že by se sami mohli stát obviněnými a stanout před soudem. Simon byl jedním z tvůrců Mnichova a umožnil tedy Hitlerovi obsadit celé Československo. Z výpovědi Hanse Gisevia, německého diplomata a zpravodajského důstojníka vyplývá, že Chamberlainova vláda byla informována o tom, co se v Německu děje, že Hitlerovi nejde o Sudety, ale o celé Československo. Také věděli o tom, že spiklenci v Německu v čele s Franzem Halderem jsou připraveni Hitlera zatknout a provést revoluci, neboť hrozí bezprostřední válka. Chamberlain se však s Hitlerem chtěl dohodnout, a to i za cenu Československa.⁹³

Spojené státy se zpočátku k věci stavěly podobně jako Velká Británie. Henry Morgenthau, Rooseveltův ministr financí vypracoval plán, ve kterém navrhoval, aby byli váleční zločinci po jejich dopadení a zjištění totožnosti postaveni před popravčí četou.

⁹¹ OVERY, Richard. *Výslechy: Nacistická elita v roce 1945 v rukou Spojenců*. Praha: BB/art s.r.o., 2001, s. 26. 80-7341-237-3.

⁹² OVERY, Richard. *Výslechy: Nacistická elita v roce 1945 v rukou Spojenců*. Praha: BB/art s.r.o., 2001, s. 26. 80-7341-237-3.

⁹³ EČER, Bohuslav. *Norimberský soud*. Praha: nakladatelství Orbis, 1946, s.

Roosevelt nebyl proti.⁹⁴ Americký ministr války Henry Stimson se však postavil proti s názorem, že takový postup by neprospěl americké právní tradici a apeloval na Roosevelta, aby protestoval proti zamýšleným pašárním popravám.⁹⁵

Překvapivě to byl právě Sovětský svaz, který prosazoval zřízení soudního tribunálu. Stalin při Churchillově návštěvě v Moskvě v říjnu 1944 prohlásil, že nesmí dojít k žádným popravám bez soudu, jinak by si svět řekl, že se bojí soudit. Sovětský svaz měl v tomto ohledu již zkušenosti, když 15. prosince 1943 zahájil v Charkově proces se třemi nacistickými zločinci Langhledem, Retzlawem, Ritzem a Bulanovem.⁹⁶ Proces skončil po třech dnech rozsudky smrti všech obžalovaných.

Zřízením mezinárodního soudu samozřejmě sledovaly především své zájmy, neboť v něm viděli možnost jakéhosi monstrprocesu nad poraženým Německem. Soudní řízení však brali spíše jako formalitu, jež má vést k určení, jak velkého provinění se zločinci dopustili a jak velký trest jim bude udělen, přičemž vina již byla automaticky předpokládána.

Po Rooseveltově smrti a nástupu Harryho S. Trumana bylo jisté, že Spojené státy jsou rozhodnuté pro soud. Truman jako bývalý soudce se rozhodně stavěl proti okamžitým popravám. Ve svém projevu 2. května 1945 prohlásil: „*Je naším cílem co nejdříve ustavit mezinárodní vojenský tribunál a zajistit soudní postup, který bude svou povahou rychlý a neumožní žádný únik ani odklad – avšak takový, jenž bude dodržovat naši tradici spravedlivého zacházení s lidmi obviněnými ze zločinu.*“⁹⁷

Velká Británie se dlouhou dobu snažila přesvědčit spojence, že mezinárodní soud není nejvhodnějším řešením. Ještě 11. ledna 1945 se v britském deníku objevilo oficiální prohlášení britského zahraničního úřadu, v němž zpochybňoval praktické možnosti a potřebnost zřízení mezinárodního soudu.⁹⁸ Nakonec však vláda podlehla tlaku Spojených států a Sovětského svazu a také tlaku veřejného mínění a na Postupimské konferenci bylo potvrzeno zřízení mezinárodního soudního tribunálu. 8. srpna pak podepsali čtyři

⁹⁴ OVERY, Richard. *Výsledky: Nacistická elita v roce 1945 v rukou Spojenců*. Praha: BB/art s.r.o., 2001, s. 27. 80-7341-237-3.

⁹⁵ DELPLA, Francois. *Norimberský proces: Poučení z historie*. Praha: Slovart, 2009, s. 25. ISBN 978-80-7391-339-7.

⁹⁶ EČER, Bohuslav. *Právo v boji s nacismem*. Brno: Zář, 1946, s. 52.

⁹⁷ OVERY, Richard. *Výsledky: Nacistická elita v roce 1945 v rukou Spojenců*. Praha: BB/art s.r.o., 2001, s. 32. 80-7341-237-3.

⁹⁸ EČER, Bohuslav. *Vývoj a základy mezinárodního práva trestního se zvláštním zřetelem k československé účasti na potrestání zločinů druhé světové války a zejména na přípravě, zřízení a díle Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku*. Praha, 1948. Sbírka právních pojednání.

mocnosti (Velká Británie, Spojené státy, Sovětský svaz a Francie) oficiální dohodu zřízení mezinárodním vojenském tribunálu s přiloženou chartou, stanovující úřední postupy, povahu soudu a formulující hlavní obvinění. Tato charta se také nazývá Londýnská charta, podle města, ve kterém došlo k jejímu vypracování.⁹⁹

4.1.1 Sídlo mezinárodního soudu

Výběr místa konání soudu s německými válečnými zločinci se také neobešel bez překážek. Neshody byly dokonce tak velké, že Robert Jackson zvažoval odstoupení z funkce hlavního žalobce za Spojené státy.¹⁰⁰ Uvažovalo se Lipsku, Mnichově či Lucembursku. Sovětský svaz ale pevně prosazoval Berlín, sídlo nacistické vlády. Berlín však byl rozdělen do čtyř okupačních pásem, a z toho mohly pramenit další neshody. Norimberk navrhl americký vojenský guvernér generál Lucius Clay. V Norimberku se pořádala proslulá shromáždění nacistické strany a byly zde vyhlášeny tzv. norimberské zákony. Bylo by tedy příhodné, kdyby právě zde byl nacismus postaven mimo zákon a odsouzen zbytkem světa. Město bylo po skončení války z osmdesáti procent rozbombardováno, zůstal zde však neporušený justiční palác s přiléhajícím vězením. Sovětský svaz s Norimberkem nakonec souhlasil pod podmínkou, že oficiální soudních úřadů bude v Berlíně.

4.1.2 Právo hmotné a procesní

Vzhledem k mezinárodní povaze soudu bylo nutné navrhnout, které procesní normy, a které hmotněprávní normy mají být při soudním řízení použity. Docházelo totiž ke střetům mezi kontinentálním právním systémem, který fungoval ve Francii a Sovětském svazu a anglosaským právním systémem, který byl zaveden ve Velké Británii a Spojených státech. Podle kontinentálního práva například nemůže obžalovaný vypovídat pod přísahou ve své vlastní věci, ale může na závěr pronést závěrečné slovo, při němž není pod přísahou. Podle anglosaského práva může obžalovaný vypovídat, ale je pod přísahou. V zemích kontinentálního právní systému svědky předvolává soudce a

⁹⁹ OVERY, Richard. *Výsledky: Nacistická elita v roce 1945 v rukou Spojenců*. Praha: BB/art s.r.o., 2001. 80-7341-237-3.

¹⁰⁰ OVERY, Richard. *Výsledky: Nacistická elita v roce 1945 v rukou Spojenců*. Praha: BB/art s.r.o., 2001, s. 37. 80-7341-237-3.

celý proces řídí on, v anglosaském právu je to obžaloba, kdo určuje průběh procesu, a které důkazy předloží.¹⁰¹

Nakonec došlo ke kompromisu a vytvoření jakési syntézy obou systémů. Co se týče hmotného práva, ukázalo se, že přestože se jedná o jiné právní systémy, v základních otázkách pojetí trestného činu a jeho potrestání, systémy se velmi neliší. Výsledkem tedy byly materiální právní normy, které vyjadřují společný standard Západu i Východu. Z procesního hlediska soud nebyl svázán pravidly anglosaského právního systému a mohl posuzovat důkazy dle zásady volného hodnocení důkazů. Z anglosaského systému naopak převzal přísežný svědecký výslech obžalovaného ve vlastní věci.

4.1.3 Složení soudu

Než se začalo se samotným obsazováním Mezinárodního vojenského tribunálu, vyvstala otázka, kdo má být členem soudu. Objevovaly se názory, že pokud by se staly členy soudu vítězné mocnosti, nelze předpokládat jejich nezájatost. Nejednalo by se pak o výkon spravedlnosti, ale pouze o soud vítězů, či pomstu.

Hlavní americký žalobce Robert H. Jackson se však nechal slyšet že rozsah a trvání německé agrese způsobil, že již prakticky neexistuje neutrální strana. Ponechání trestání válečných zločinců například Švýcarsku by byl nesmysl, neboť by soud soudil cizí státní příslušníky, kteří nespáchali zločiny na švýcarském území, ani proti švýcarskému obyvatelstvu. Řešením je tedy buď soud sestavený z vítězných států, nebo souzení Německa vlastními soudy. Výsledek takového řešení je však nechvalně znám z trestání válečných zločinců po první světové válce.¹⁰²

Přestože se původně počítalo s variantou, kdy všichni členové Spojených národů budou zastoupeni u mezinárodního soudu, nakonec bylo přijato řešení, kdy pouze čtyři hlavní velmoci, které uzavřeli dohodu 8. srpna 1945, měly u soudu své soudce a sestavily sbor žalobců. Ostatní státy pak přispěly k obžalobě svými příspěvky a soudního líčení se jejich zástupci mohli účastnit jako pozorovatelé.

Předsedou Mezinárodního vojenského tribunálu se stal člen Nejvyššího soudu Velké Británie Geoffrey Lawrence, americkým soudcem se stal Francis Biddle, Francouzi

¹⁰¹ OVERY, Richard. *Výsledky: Nacistická elita v roce 1945 v rukou Spojenců*. Praha: BB/art s.r.o., 2001, s. 34. 80-7341-237-3.

¹⁰² HONZÍK, Miroslav. *Povstaňte, soud přichází*. Praha: Panorama, 1986, s. 53.

jmenovali Henriho Donnedieu de Vabrese a Sovětský svaz zastupoval v soudcovském kolegiu Jol T. Nikičenko.

Hlavním britským žalobcem se stal Hartley Shawcross, jeho zástupcem byl David Maxwell-Fyfe. Francouzským žalobcem byl Francois de Menton, v průběhu procesu byl však vystřídán Champetierem de Ribesem, neboť musel zároveň plnit své ministerské povinnosti ve Francii.¹⁰³ Konečně Sovětský svaz zastupoval R. A. Ruděnko.

Soudcové Mezinárodního vojenského tribunálu soudili nacistické zločince jménem světa a prokurátoři zastupovali všechny státy, ve kterých byli spáchány válečné zločiny. Prokuratury čtyř mocností si rozdělily úlohy tak, že každá z mocností byla odpovědná za prokázání jedné ze čtyř částí obžaloby. Americká prokuratura se zabývala celkovým spiknutím proti míru, britská prokazovala jednotlivé agrese a specifikovala odpovědnost jednotlivců i organizací, které měly být prohlášeny za zločinecké, francouzská prokuratura dokazovala ty body žaloby, které se týkaly zločinců proti lidskosti a loupení ve státech ležících na západ od dělicí čáry probíhající středem Berlína a sovětská prokuratura ty zločiny, které se děly na východ od dělicí čáry v Berlíně. Každá prokuratura byla úřadem, jejichž velitelem byl hlavní žalobce. Jednotlivým prokuraturám pomáhaly delegace osvobozených států, které své vlastní zastoupení před soudem nemělo.¹⁰⁴

4.1.4 Koho soudit

Komise již od počátku své činnosti začala sestavovat seznamy válečných zločinců, kteří měli po skončení války čelit spravedlnosti. Zločinci byli rozděleni na dvě skupiny. Hlavní váleční zločinci, jejichž činnost nebyla nijak zeměpisně vymezena, měli být souzeni v Norimberku. Jednalo se především o vysoké členy vlády a zločineckých organizací a politické představitele nacistického Německa. Druhou skupinu tvořili ostatní zločinci, kteří měli být vydáni k potrestání zemím, ve kterých spáchali zločiny. Každý stát, který se připojil k Londýnské chartě sestavil seznam válečných zločinců, o jejichž zatčení a vydání usiloval.¹⁰⁵

Byly to však vlády jednotlivých spojeneckých států a sbor hlavních žalobců, jež nakonec rozhodl, kdo se stane hlavním válečným zločinem a stane před soudem

¹⁰³ HONZÍK, Miroslav. *Povstaňte, soud přichází*. Praha: Panorama, 1986, s. 111.

¹⁰⁴ KOCOUREK, Rostislav. *Norimberský proces*. Praha: Svaz protifašistických bojovníků, 1966, s. 31.

¹⁰⁵ HONZÍK, Miroslav. *Povstaňte, soud přichází*. Praha: Panorama, 1986, s. 54.

v Norimberku. Byla to bezesporu i otázka politická a proto se neobešla bez zákulisních her.

Většinový názor byl takový, že výběr obžalovaných v hlavním soudním procesu má zahrnout všechny články moci a činnosti nacistického Německa. Na lavici obžalovaných tedy měli stát zástupci ozbrojených sil, bezpečnosti, diplomacie, ideologie, hospodářské sféry, okupační správy v obsazených zemích a propagandy.¹⁰⁶

Situaci žalobcům zkomplikovala sebevražda Hitlera, Himmlera a Goebbelse, neboť se jednalo o důležité vedoucí politické činitele. Někteří z válečných zločinců měli tedy tu smůlu, že usedli na lavici obžalovaných jako náhrada za tyto tři zástupce německého nacismu.

První seznam hlavních válečných zločinců předložila britská vláda k diskuzi 21. června 1945. Obsahoval jména čtyř ministrů – Hermann Göringa, Rudolf Hess, Joachim von Ribbentrop a Wilhelm Frick, dvou vedoucích nacistických organizací – Robert Ley jako zástupce Německé pracovní fronty a Ernst Kaltenbrunner za SS, jednoho guvernéra okupovaného území Hanse Franka a jednoho důstojníka Wilhelma Keitela.

Tento seznam však čelil kritice ze strany ostatních velmocí, že je příliš krátký a neobsahuje například žádného zástupce ze sféry hospodářské. 13. srpna 1945 navrhl hlavní sovětský žalobce přidat na seznam také Hjalmar Schachta jako zástupce finančníků, kteří podporovali nacistickou válečnou politiku, zástupce průmyslníků Gustava Kruppa a Karla Dönitze, nástupce Hitlera po jeho smrti. Další žalobci pak navrhli Franze von Papena a Martina Bormanna jako další zástupce z řad ministrů a Waltera Funka za hospodářské činitele. Goebbelse jako zástupce nacistické propagandy měl zastoupit Hans Fritzsche. Erich Raeder měl stanout před soudem jako zástupce německého námořnictva a z diplomatů se k Ribbentropovi přidal Konstanin von Neurath. Alfred Jodl se měl připojit ke Keitelovi jako zástupce německých ozbrojených sil a k Hansi Frankovi se měl připojit Arthur Seyss-Inquart, místodržící v okupovaném Nizozemí. Představiteli osob odpovědných za vykořisťování pracovních sil byli Fritz Sauckel a Albert Speer a Baldur von Schirach jako velitel Hitlerjugend. Zástupcem nacistické ideologie před mezinárodním soudem se stal Alfred Ernst Rosenberg.¹⁰⁷

¹⁰⁶ HONZÍK, Miroslav. *Povstaňte, soud přichází*. Praha: Panorama, 1986, s. 81.

¹⁰⁷ DELPLA, Francois. *Norimberský proces: Poučení z historie*. Praha: Sloart, 2009, s. 55-59. ISBN 978-80-7391-339-7.

Tak byl tedy sestaven seznam 24 hlavních válečných zločinců, jež měli být obžalováni a stanout před soud v Norimberku. Tři z nich se však soudu vyhnuli. Robert Ley spáchal ještě před začátkem hlavního přelíčení sebevraždu ve své cele a Martin Bormann byl souzen v nepřítomnosti, neboť jeho smrt nebyla v té době jistě prokázána a spojenci se chtěli vyhnout situaci, kdy by se Bormann najednou před začátkem procesu objevil, ale jeho jméno nebylo zmíněno v obžalobě. Gustav Krupp měl být také postaven před soud, avšak pro svůj vysoký věk a špatný zdravotní stav byl jeho případ několik dnů před začátkem procesu odročen a fakticky k němu již nikdy nedošlo.¹⁰⁸ Americký žalobce Jackson se snažil namísto něj na seznam přidat jeho syna Alfreda Kruppa, který v roce 1943 převzal vedení podniku, avšak dle řádu Mezinárodního vojenského tribunálu, pravidlo 2a, musela být obviněnému doručena obžaloba 30 dnů před zahájením líčení.

4.2 Obžalovací spis

Na obžalobě se začalo pracovat ihned po uzavření dohody dne 8. srpna 1945. Státy, které byly zastoupeny v Komisi i jiné spojenecké státy byly vyzvány, aby se vyjádřily, zda přistoupí k dohodě. Československo přistoupilo k dohodě 13. září.¹⁰⁹

Obžaloba ze 6. října 1945 měla 27 stran a tři přílohy. Celý obžalovací spis dohromady čítal 43 stran. Obžaloba byla rozdělena do tří částí, první část Společný plán a spiknutí přednesl americký zástupce Robert Jackson, druhou část Zločiny proti míru přednesl britský zástupce a část třetí a čtvrtou Válečné zločiny a Zločiny proti lidskosti si rozdělili Francouzi a Rusové, podle toho, kde byly zločiny spáchány, zda na východ či západ od dělicí čáry, která procházela Berlínem.

Dne 20. listopadu 1945 prokurátoři čtyř velmocí přednesli obžalobu proti 24 hlavním válečným zločincům jako jednotlivcům a dále členům těchto organizací: říšská vláda, sbor politických vůdců nacionálně socialistické strany, SS, SD, gestapo, SA a generální štáb a vrchní velitelství německých branných sil.¹¹⁰

¹⁰⁸ HONZÍK, Miroslav. *Povstaňte, soud přichází*. Praha: Panorama, 1986, s. 101-102.

¹⁰⁹ EČER, Bohuslav. *Norimberský soud*. Praha: nakladatelství Orbis, 1946, s. 85.

¹¹⁰ ZAJÍČEK, Karel. *Československo a norimberský proces: Hlavní dokumenty norimberského procesu a zločinech nacistů proti Československu*. 1. vyd. Praha: vydalo Ministerstvo informací, 1946, s. 13.

4.3 Československý příspěvek k žalobě Spojenců

Dne 5. července 1945 zaslal Robert Jackson, hlavní žalobce Spojených států, dopis lordu Wrightovi, předsedovi Komise pro vyšetřování válečných zločinců, ve kterém líčil plán stíhání německých válečných zločinců. Hlavním předmětem obvinění byla dle dopisu:

1. *„Předválečné pronikání domácí i dovezené páté kolony, podvracení, uplácení, svádění ke korupci, vše za účelem, aby byly otevřeny dveře vlivu obžalovaných na politickou správu země a aby byl zeslaben a zničen odpor proti zamýšlenému vojenskému a politickému vetřelectví obžalovaných.*
2. *Politika sjednávání smluv a dohod, ujišťování o přátelských záměrech bez úmyslu je dodržen, a pak zrádné jich porušování, aby byly zajištěny plány obžalovaných na ovládnutí a výboj.*
3. *Rozpoutání útočné války, mnohdy zrádné a bez výstrahy.*
4. *Po invazi společný vzor terorizování podmaněného obyvatelstva, hromadné vraždění, zotročování, loupení, kořistění a všeobecné hospodářské plenění, neúprosné vykořisťování lidských a hospodářských zdrojů obsazených zemí různými prostředky.“¹¹¹*

Zároveň v dopise žádal, aby členové Komise a vlády jimi zastoupené poskytlí příspěvek, který by sloužil jako přípravný materiál pro hlavní přelíčen, ve formě dokumentace s důkazy, které by dokázaly odpovědnost za zločiny autorit.

Bohuslav Ečer zaslal 15. září 1945 první část československého příspěvku, kterou vypracoval společně se svými spolupracovníky v Londýně. Pro vypracování druhé části žádal československou vládu v Praze zaslat příslušné materiály, na základě kterých by bylo možné zpracovat dokumentaci. Odpovědný pracovník ministerstva vnitra byl však v tu dobu nemocný, a proto Ečerovi došlo pouze jenom 5 nebo 6 stránek. Byli proto odkázáni na to, co se dalo sehnat v Londýně. Úřad Bohuslava Ečera pracoval dnem i nocí, aby stihli materiály dodat Jacksonovi. 20. září 1945 odeslali spis pojmenovaný „*German Crimes against Czechoslovakia*“, rozdělen na čtyři části odpovídající čtyřem bodům Jacksonova dopisu. Spis celkově čítal 118 stran, přičemž si Ečer vyhradil právo spis v průběhu soudního řízení doplňovat, bude-li třeba. Nakonec bylo vypracováno 14

¹¹¹ ZAJÍČEK, Karel. *Československo a norimberský proces: Hlavní dokumenty norimberského procesu a zločinech nacistů proti Československu*. 1. vyd. Praha: vydalo Ministerstvo informací, 1946, s. 22.

doplňků, jeden z nich se týkal osobní a trestní odpovědnosti Konstantina von Neuratha, neboť žalobci v té době neměli dostatek usvědčujících dokumentů pro nejvyšší trest. Žalobci jej označily za nejlepší vládní dokument, který na svou výzvu dostali.¹¹²

4.3.1 Zločinný plán

První část československé zprávy popisuje zločinný plán ovládnutí Československa. Ten byl proveden ve dvou etapách – Mnichovem a následně jejím porušením 15. března 1938. Jeho dalším plánem bylo vyhubit celý český národ, což bylo překaženo vojenskou porážkou Německa.

Němečtí zločinci začali provádět plán na dobytí Rakouska a Československa, vědomi si toho, že musí první dobýt Rakousko, aby se dostalo k Československu. 1. května 1936 Hitler prohlásil: „*Je šířena lež, že Německo zítra nebo pozítří hodlá napadnout Rakousko nebo Československo.*“ 11. června sjednalo Německo s Rakouskem smlouvu, která dle čl. 1 uznávala plnou suverenitu Rakouska. 5. listopadu 1937, tedy skoro rok před Mnichovem, byly na schůzi, které se zúčastnil Goring, Keitel, Jodl a Neurath¹¹³ vypracovány tři plány na dobytí Rakouska a Československa, s tím, že bude použit ten, který bude nejvhodnější na základě vývoje politické a vojenské situace v Evropě. Bylo zde také uznáno, že tyto plány se patrně setkají s odporem, a že toto rozhodnutí možná povede k válce, ale tato vyhlídka byla zhodnocena jako riziko, které stojí za to, aby bylo podniknuto.¹¹⁴

Součástí plánu byly také úvahy, dle kterých po dobytí Rakouska a Československa bude vyhnáno 2 miliony lidí z ČSR a milion lidí z Rakouska a tím budou získány zásoby potravin pro 5 až 6 milionu lidí v Říši. Také tím dojde ke zkrácení hranic, které se stanou bezpečnějšími a dále také německá armáda posílí o cca 20 divisí.

21. dubna 1938, měsíc po připojení Rakouska, se Německá vláda sešla, aby revidovala svůj plán napadnout Československo. Radila se, jak vytvořit incident, aby svůj útok ospravedlnili. Uvažovali také o zavraždění německého vyslance v Praze Eisenlohra, nakonec však zvítězil plán menšinové otázky v Československu. Vytvořili podrobný vojenský plán, dle kterého měl být útok na Československo proveden v příznivý okamžik

¹¹² EČER, Bohuslav. *Norimberský soud*. Praha: nakladatelství Orbis, 1946, s. 99-101.

¹¹³ EČER, Bohuslav. *Norimberský soud*. Praha: nakladatelství Orbis, 1946, s. 92.

¹¹⁴ ZAJÍČEK, Karel. *Československo a norimberský proces: Hlavní dokumenty norimberského procesu a zločinech nacistů proti Československu*. 1. vyd. Praha: vydalo Ministerstvo informací, 1946, s. 21.

tak, aby byl odpor zdolán do čtyř dnů a tím by byl svět postaven před hotovou věc. Bylo rozhodnuto, že vojska budou připravena k útoku 28. září 1938.

Nebylo žádoucí, aby se do konfliktu zapojila Francie a Anglie. Hitler k tomuto prohlásil: „*A proto se rozhodnu provést akci proti Československu jedině tehdy, budu-li pevně přesvědčen, že jako v případě obsazení demilitarisované oblasti a vstupu do Rakouska Francie se nedá na pochod a tudíž ani Anglie nezasáhne.*“¹¹⁵ Britská a Francouzská politika appeasementu však Hitlerovi vyšla dokonale vstříc.

Hlavním nástrojem k provedení plánu bylo Henleinovo sudetoněmecké hnutí, které se stalo pátou kolonou v Československu. Henlein, placen Hitlerem již od roku 1933 zpočátku vystupoval pro demokracii a navenek odmítal nacismus a antisemitismus. Své názory postupem času radikalizoval a po obsazení Rakouska Německem otevřeně vystoupil se svým programem, který mimo jiné hlásal vyznávání „německé politické filozofie“. Po Mnichově Sudetoněmecká strana v těch částech Československa, která byla odstoupena Hitlerovi vstoupila do německé nacistické strany, v místech, které nebyly obsazené se ustavila jako Německá národně socialistická strana v Československu. Po obsazení Čech a Moravy se i tato strana stala součástí nacistické strany.¹¹⁶ Ve svém projevu ve Vídni 4. března 1941 Henlein prohlásil: „*Abychom se chránili proti zásahům Čechů, byli jsme nuceni lhát a zapírat svoji věrnost nacionálně socialistické straně. Byli bychom rádi dali přednost veřejnému vyznávání nacionálního socialismu. Je však otázkou, zda bychom byli schopni, kdybychom si tak počínali, splnit svůj úkol, jímž bylo zničení Československa.*“ Dále žaloba cituje K.H.Franka, který ve výpovědi 30. Května 1945 ve Wisebadenu potvrdil, že Henleinova strana úzce spolupracovala se slovenskou stranou ľudovou.

4.3.2 Diplomatická metoda klamu a porušené závazky

Druhá část československé zprávy se věnuje diplomatické metodě klamu a závazkům, které Německo vůči Československu porušilo. Konstantin von Neurath i Hermann Goring ještě 12. března 1938, tedy po vpádu Německých vojsk do Rakouska, dalo československému vyslanci v Berlíně příslib, že Německo nemá úmysl přepadnout Československo. Neurath zvláště zdůrazňoval, že smlouva, o pokojném vyřizování všech

¹¹⁵ EČER, Bohuslav. Poučení norimberského soudu pro Slovany. Praha: Zář, 1947, s. 22-23.

¹¹⁶ ZAJÍČEK, Karel. Československo a norimberský proces: Hlavní dokumenty norimberského procesu a zločinech nacistů proti Československu. 1. vyd. Praha: vydalo Ministerstvo informací, 1946.

sporů mezi Německem a Československem uzavřená roku 1925 v Lacarnu bude Německem dodržována. Hitler sám ovšem později ve svém proslovu prohlásil, že je ochoten podepsat cokoli, udělat cokoli, aby usnadnil úspěch své politiky.¹¹⁷

Co se týče Mnichova, československá zpráva cituje dopis vyslance Masaryka ministru Halifaxovi, v němž zdůrazňuje, že Československo přijalo britsko-francouzské návrhy ve stavu nejvyšší nouze s tím, že předpokládalo, že převezmou odpovědnost za zmenšené hranice Československa a poskytnou mu záruku pro případ útoku Německa.

4.3.3 Mnichov a okupace

Třetí část zprávy se zabývá vpádem německých vojsk do Československa 1.-10.října 1938, patnáctým březnem 1939 a osudem českého národu, jak jej Němci připravovali.

Zpráva se zde již nezabývá dokazováním nicotnosti Mnichovské dohody, zdůrazňuje, že závazek, který z dohody vznikl nebyl Německem dodržen, neboť okupací dne 1.-10. října 1938 byla obsazena i místa, kde žila většina českého obyvatelstva.¹¹⁸ 15. březnem 1939 pak vtrhl do Čech a na Moravu, která obsadil proti znění Mnichovské dohody. Účelem okupace bylo dobytí území, které Německo potřebovalo k dalším útokům. Přitom osud československého obyvatelstva Hitler viděl následovně: „Československý prostor bude kolonizován německými rolníky. Češi budou vyvezeni na Sibiř nebo na Volyň. Musejí opustit střední Evropu.“ K.H. Frank se k tomuto Hitlerovu záměru vyjádřil takto: „Plán evakuace českého národa na východ byl diskutován v kruzích strany a souhlasí vcelku s citovanou pasáží.“

4.3.4 Život v okupovaném státě

Čtvrtá kapitola byla vůbec nejobsáhlejší. Dohromady obsahovala 75 stran a byla rozdělena do 6 kapitol. Líčila život v okupovaných Čechách a na Moravě, zničení demokratických institucí, kulturního a hospodářského života, válku proti židům, německý terorismus a na závěr označila osoby, které jsou odpovědné podle československé vlády za tyto zločiny.¹¹⁹

Mnichov pro Československo znamenal úplné podrobení se vůli Německa a její

¹¹⁷ EČER, Bohuslav. *Norimberský soud*. Praha: nakladatelství Orbis, 1946, s. 104.

¹¹⁸ ZAJÍČEK, Karel. *Československo a norimberský proces: Hlavní dokumenty norimberského procesu a zločinech nacistů proti Československu*. 1. vyd. Praha: vydalo Ministerstvo informací, 1946, s. 84.

¹¹⁹ ZAJÍČEK, Karel. *Československo a norimberský proces: Hlavní dokumenty norimberského procesu a zločinech nacistů proti Československu*. 1. vyd. Praha: vydalo Ministerstvo informací, 1946, s. 92-93.

politiky. Byly porušeny všechny prerogativy nezávislého státu, přestože v Praze stále byl zdánlivě nezávislý prezident, parlament a vláda. Autonomie, o které Výnos o protektorátu mluví, byla porušována dalšími zákony a nařízeními, mezi mnohými např. nařízení z 7. června 1939 o zákonodárství v protektorátě, které umožňovalo protektorovi měnit nařízením zákony platné na území protektorátu.¹²⁰ Československému obyvatelstvu byla postupně odebírána základní práva a svobody – právo na užívání svého jazyka ve styku s úřady a soudy, politická práva, právo na svobodný projev, právo na majetek a život. Došlo k potlačování politických stran, odborových organizací a samosprávy. Na podzim roku 1939 došlo na příkaz Franka k útoku na české studenty, jež byl začátkem útoku proti české inteligenci. Vysoké školy byly zavřeny a počet středních škol klesl z roku 1938 na 1939 o padesát procent. Postupně docházelo také k uzavření škol obecných.¹²¹

Když československá delegace roku 1942 přišla za K.H.Frankem s prosbou, aby dovolil otevřít československé vysoké školy, odpověděl: „*Vyhraje-li válku Anglie, otevřete si své školy sami, jestliže vyhraje Německo, postačí vám pětitřídky.*“¹²² Frank i Neurath se ve svých výpovědích shodli na tom, že českou inteligenci pokládali za své největší nebezpečí. Byla určena pro tzv. Sonderbehandlung, čili vyhlazení.

Němci se dopustili také řady kulturních zločinů na území Československa. Frank ve své výpovědi potvrdil, že dostal rozkaz od Bormanna, aby přivezl z Čech a Moravy některé cenné obrazy, které měly být nahrazeny kopiemi.¹²³ Nacisté ničili památníky, pamětní desky, nápisy na hřbitovech, apod. Na literární díla žijících českých spisovatelů byla uvalena cenzura, knihy židovských autorů byly zakázány, stejně jako českých klasiků. Majitelé pokrokových vydavatelství byli posíláni do koncentračních táborů.¹²⁴

Došlo k pronásledování Sokola. Ten byl podle Neuratha nesmiřitelně nepřátelský proti říši, neboť se ihned po invasi připojil k hnutí odporu. Všechny majetek Sokola byl zabaven a jeho vedení bylo postaveno před soudy, byli vražděni a mučeni. Celkově takto zahynulo asi 20.000 členů Sokola.¹²⁵

¹²⁰ EČER, Bohuslav. *Norimberský soud*. Praha: nakladatelství Orbis, 1946, s. 109-110.

¹²¹ ZAJÍČEK, Karel. *Československo a norimberský proces: Hlavní dokumenty norimberského procesu a zločinech nacistů proti Československu*. 1. vyd. Praha: vydalo Ministerstvo informací, 1946, s. 94-100.

¹²² RUDĚNKO, R. A. *Obviňujeme: obžalovací řeč hlavního sovětského žalobce gen. R. A. Ruděnka u soudu s německými válečnými zločinci v Norimberku*. Praha: Naše vojsko, 1946, s. 22.

¹²³ EČER, Bohuslav. *Norimberský soud*. Praha: nakladatelství Orbis, 1946, s. 112.

¹²⁴ ZAJÍČEK, Karel. *Československo a norimberský proces: Hlavní dokumenty norimberského procesu a zločinech nacistů proti Československu*. 1. vyd. Praha: vydalo Ministerstvo informací, 1946, s. 100.

¹²⁵ ZAJÍČEK, Karel. *Československo a norimberský proces: Hlavní dokumenty norimberského procesu a zločinech nacistů proti Československu*. 1. vyd. Praha: vydalo Ministerstvo informací, 1946, s. 101.

Persekuci se nevyhnuly ani církve. Křesťanství se neslučovalo s nacistickou doktrínou a její pronásledování bylo prostředkem nacistické vlády. Pronásledování židů bylo pak zdůvodněno rasově. Protestantské církve nesměly hlásat evangelium a Česká pravoslavná církev byla úplně rozpuštěna, její činnost zakázána a jmění zabaveno.¹²⁶

Po invazi německých vojsk docházelo ke germanizaci soukromých statků, kterou měl na starosti zvláštní sbor nazvaný Německá osidlovací společnost. Čeští sedláci byli vyháněni ze svých statků, za které dostali nepřiměřeně nízké ceny, aby uvolnili místo německým kolonistům.¹²⁷ Němci se zmocňovali akciových společností a českých bank. Aby měli snazší přístup, jmenovali roku 1942 Waltera Bertsche, svého člověka, ministrem hospodářství a sociální péče. Finanční vykrádání státu bylo umožněno prudkým zvýšením kurzu marky oproti české koruně, uzavřením clearingové dohody mezi Českou národní bankou a říšskou národní bankou a tím, že Němci nutili v Národní bance, Poštovní spořitelně a jiných finančních ústavech přijímat bezcenné německé papíry. Nástrojem německého teroru se stala také daňová politika, kdy byla na protektorát uvalen tzv. válečný příspěvek ve výši 2 miliard ročně a zrušením celní hranice koncem roku 1940.¹²⁸

Část československého obyvatelstva byla podrobena nuceným pracím. Podle nařízení ze dne 23. ledna 1941 bylo možné povolát všechny muže ve věku od 18 do 50 let na nucené práce na 6-12 měsíců. Toto nařízení bylo později doplněno dalším nařízením, které stanovilo, že svobodné osoby a vdané ženy mohou, pokud nejsou zaměstnány v podnicích, důležitých pro válku, mohou být povolány, aby pracovali kdekoli na říšském území. Těchto nařízení bylo přijato několik. Jedno z posledních Heydrichových nařízení umožňovalo odvést na příležitostné práce i jakékoliv dítě ve školním věku.¹²⁹ Celkový počet československých občanů, kteří byli takto nuceni pracovat pro nacistické Německo byl odhadnut na 750.000, číslo však bylo pravděpodobně vyšší.

Celková škoda, který byla našemu státu způsobena hospodářským rabováním a loupením v letech 1939-1945 autoři žaloby odhadli na 200 miliard korun

¹²⁶ ZAJÍČEK, Karel. *Československo a norimberský proces: Hlavní dokumenty norimberského procesu a zločinech nacistů proti Československu*. 1. vyd. Praha: vydalo Ministerstvo informací, 1946, s. 103.

¹²⁷ ZAJÍČEK, Karel. *Československo a norimberský proces: Hlavní dokumenty norimberského procesu a zločinech nacistů proti Československu*. 1. vyd. Praha: vydalo Ministerstvo informací, 1946, s. 105.

¹²⁸ EČER, Bohuslav. *Norimberský soud*. Praha: nakladatelství Orbis, 1946, s. 114.

¹²⁹ ZAJÍČEK, Karel. *Československo a norimberský proces: Hlavní dokumenty norimberského procesu a zločinech nacistů proti Československu*. 1. vyd. Praha: vydalo Ministerstvo informací, 1946, s. 108-110.

československých. Toto číslo bylo však jen hrubým odhadem a přesná číslice vyžadovala bližší zkoumání. Později v procesu s K.H.Frankem byla suma odborníky odhadnuta na 350 miliard Kčs.¹³⁰

Na území, který bylo odstoupeno Německu byla okamžitě provedena veškerá protizidovská opatření, která byla zavedena v Německu. Státní úředníci, učitelé a profesori na vysokých školách židovského původu byli propuštěni nebo pokutováni. Židé byli dále vyloučeni z tisku, filmu, advokátních komor, apod. V Terezíně bylo zřízeno židovské ghetto, odkud byli lidé deportováni do exterminačních táborů. Počet židů v Čechách na Moravě před okupací se pohyboval okolo 118.000. Dvacet tisíc emigrovalo před okupací, deset tisíc zemřelo přirozenou smrtí a pět tisíc jich přežilo, především proto, že patřili do smíšených manželství. Deportováno tedy bylo 76.000 židů, ze kterých se jen 6500 vrátilo domů. Z 15.000 deportovaných židovských dětí se vrátilo 28.¹³¹

Na celém území Československa docházelo k policejnímu teroru. Jedním z prostředků tohoto teroru bylo ranní rukojmí a jejich popravy. V každém okrese byl zřízen seznam osob, které měly být zatčeny jako rukojmí v případě porušení veřejného pořádku a bezpečnosti. Mnoho z těchto rukojmí bylo zastřeleno po atentátu na Heydricha. Ředitelé továren byli zastřeleni, pokud v jejich továrně došlo k zastavení práce a učitelé byli zatýkáni, pokud jejich žáci byli přistiženi při čtení knih, které byli zakázány.

Pravomoc říšského Lidového soudu, zřízeného roku 1934 k souzení velezrady a zemězrady, byla po invazi rozšířena i na Protektorát Čechy a Morava. Takto odsouzených a popravených československých občanů bylo dle pátrání 445. Dalšími soudy, které byli na území Německa a jeho okupovaných zemí zřízeny byly Zvláštní soudy. Na území Československé republiky jich bylo pět. Zde byla souzena provinění proti režimu, jeho vojenských zařízení, politickým organizacím a proti jejich členům. Řízení probíhala ve zkrácené podobě a proti rozsudkům bylo možné podat odvolání.¹³²

Za osoby odpovědné za tyto zločiny byli označeni všichni členové německé vlády, pokud byli ve vládě v době, kdy byly tyto zločiny provedeny – tito byli následně zapsáni na listinu válečných zločinců vedenou Komisí Spojených národů pro vyšetřování

¹³⁰ HAVLÍNOVÁ, Jana. *Československo a norimberský proces (norimberský proces v československém tisku)*. Praha, 2008. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta.

¹³¹ ZAJÍČEK, Karel. *Československo a norimberský proces: Hlavní dokumenty norimberského procesu a zločinech nacistů proti Československu*. 1. vyd. Praha: vydalo Ministerstvo informací, 1946, s. 111-112.

¹³² ZAJÍČEK, Karel. *Československo a norimberský proces: Hlavní dokumenty norimberského procesu a zločinech nacistů proti Československu*. 1. vyd. Praha: vydalo Ministerstvo informací, 1946, s. 121-123.

válečných zločinců. V souvislosti s těmito zločiny byli na listinu zapsáni také K.H.Frank a Kurt Daluege.¹³³

4.5 Rozsudek

Rozsudek nad obžalovanými válečnými zločinci byl vynesena dne 30. září 1946, tedy 10 měsíců po tom, co byl soud zahájen. Z dvaadvaceti obžalovaných bylo dvanáct odsouzeno k trestu smrti oběšením, jedním z nich byl Martin Bormann ve své nepřítomnosti. Nad Rudolfem Hessem, Walterem Funkem a Erichem Readerem byl vynesena rozsudek doživotního vězení. Dva z obžalovaných – Baldur von Schirach a Albert Speer dostali po 20 letech vězení, Konstantin von Neurath 15 let vězení a Karl Donitz 10 let vězení. Nepříjemným překvapením bylo osvobození Hjalmara Schachta, Hanse Fritzche a Franze von Papena.¹³⁴ Ti byli zproštěni viny a mohli svobodně odejít. Před vraty soudní budovy se však shromáždil dav, který chtěl vzít spravedlnost do vlastních rukou a osvobozené nacisty zlynčovat. Všichni tři tedy byli nuceni strávit noc ve vězeňských celách pro svou vlastní bezpečnost. Schacht a Fritzche byli následně odvezeni na tajné místo a von Papen čekal další 3 týdny než jej vyzvedl jeho syn. Později stanuli před německým soudem, kde dostali víceméně symbolické tresty vězení.¹³⁵

Göring byl odsouzen ke smrti oběšením, avšak podařilo se mu přesvědčit svého amerického strážného, aby mu před výkonem trestu vrátil jeho osobní věci. Ten je pozorně neprozkoumal a nevšiml si tedy kyanidové kapsle v toaletní taštičce. Dvě hodiny před popravou ji Göring spolkl a zemřel na následky. V dopise na rozloučenou uvedl, že nemá námitky proti popravčí četi, ale že smrt oběšením se pro vojáka nehodí.¹³⁶

¹³³ ZAJÍČEK, Karel. *Československo a norimberský proces: Hlavní dokumenty norimberského procesu a zločinech nacistů proti Československu*. 1. vyd. Praha: vydalo Ministerstvo informací, 1946, s. 135.

¹³⁴ EČER, Bohuslav. *Norimberský soud*. Praha: nakladatelství Orbis, 1946, s. 317-318.

¹³⁵ ROLAND, Paul. *Norimberské procesy. Nacisté a jejich zločiny proti lidskosti*. Praha: Columbus, 2014, s. 182. ISBN 978-80-87588-15-4.

¹³⁶ ROLAND, Paul. *Norimberské procesy. Nacisté a jejich zločiny proti lidskosti*. Praha: Columbus, 2014, s. 185. ISBN 978-80-87588-15-4.

4.6 Následné norimberské procesy

Po hlavním procesu s válečnými zločinci měly následovat další procesy s méně známými, avšak stejně krutými válečnými zločinci. Byl dány všechny předpoklady pro jejich uspořádání – byl vytvořen výkonný aparát a nashromážděné důkazní prostředky.

Druhým procesem měl být proces s reprezentanty německého průmyslu a financí. Britský delegát však 5. dubna 1946 zahájil debatu nad tématem, zda by byly mocnosti ochotny upustit od zamýšleného soudního řízení. Bylo by prý výhodnější soudit tyto osoby soudy těch spojeneckých států, v jejichž rukou se nacházejí.¹³⁷

Britové již od začátku byli odpůrci soudního procesu s finančníky a průmyslníky a důkazem toho byla úspěšná snaha vymanévrovat Gustava Kruppa z procesu s hlavními válečnými zločinci. Důvodem jejich postoje byla provázanost obžalovaných průmyslníků a anglo-amerických monopolů. Američtí a britští finanční magnáti a společníci německých průmyslových a finančních společností by takovým procesem byli ohroženi a kompromitováni. Precedens, který by takovým soudním řízením vznikl by mohl být v budoucnu velmi nebezpečný.¹³⁸ 19. října 1946 vyšel článek amerického soudního psychologa G. M. Gilberta, v němž popisuje příhodu, kdy Schachtovi naznačil, že se připravuje proces proti těm, kteří finančně a materiálně umožnili Hitlerovi vést útočnou válku. Schacht se rozesmál se slovy, že v takovém případě budou muset zažalovat i mnoho amerických průmyslníků.¹³⁹

Na britský podnět ke vzdání se dalšího řízení proti válečným zločincům pod mezinárodním dohledem se Jackson se nechal oficiálně slyšet, že Spojené státy nemohou již vést náklady dalších mezinárodních přelíčení. Vnesl také pochyby o tom, že bude možné vést separátní řízení s finančníky a průmyslníky, pokud bude v hlavním řízení osvobozen jejich představitel Hjalmar Schacht, což se ukazovalo v té době jako pravděpodobné. K jeho osvobození skutečně po půl roce od Jacksonova prohlášení došlo. Jackson na to odstoupil a ve funkci nahradil jej Telford Taylor, který následně doručil SSSR, Francii a Velké Británii nótu, v níž Američané vyslovují neochotu k setkání

¹³⁷ HONZÍK, Miroslav. *Povstaňte, soud přichází*. Praha: Panorama, 1986, s. 160.

¹³⁸ SAWICKI, Jerzy. *Jako kdyby Norimberk nebyl*. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1962, s. 22.

¹³⁹ CÍLEK, Roman. *Doživotní ztráta svědomí: Šest dramatických kapitol z historie stíhání nacistických válečných zločinců*. Olomouc: Rubico, 2003, s. 28. ISBN 80-7346-015-7.

čtyř žalobců, jež měli připravit proces proti průmyslníkům. Dle nóty tito zločinci měli být souzeni bez mezinárodního dohledu pouze tribunálem států, v jehož zajetí se nacházejí.¹⁴⁰

Zajímavostí je, jak tyto procesy dopadly. Hermann Rosechling, který byl souzen Francouzi byl odsouzen k deseti letům vězení. Proti rozsudku se však odvolal, ten byl zrušen a vyšší instance se již věci nezbyvala. Proti Kurtu von Schroederovi, který skončil v rukou Angličanů, nikdy nebyl zahájen proces a průmyslníci, jež soudili Američané sice byli odsouzeni k trestům od šesti do dvanácti letům vězení, dne 1. února 1951 jim však byly tresty prominuty a Kruppovi, jemuž byl původně zabaven majetek, bylo všechno navráceno.¹⁴¹

Po hlavním procesu s největšími válečnými zločinci v Norimberku následovalo ještě dalších 12 procesů, avšak již ne pod mezinárodním dohledem ale pod dohledem Spojených států. Jsou známé jako „následné norimberské procesy“. Rusové vedli vlastní procesy s dopadenými nacisty v Moskvě. Ostatní státy pořádaly procesy během studené války i po ní.¹⁴²

¹⁴⁰ CÍLEK, Roman. *Doživotní ztráta svědomí: Šest dramatických kapitol z historie stíhání nacistických válečných zločinců*. Olomouc: Rubico, 2003, s. 25-27. ISBN 80-7346-015-7.

¹⁴¹ SAWICKI, Jerzy. *Jako kdyby Norimberk nebyl*. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1962, s. 27-29.

¹⁴² ROLAND, Paul. *Norimberské procesy. Nacisté a jejich zločiny proti lidskosti*. Praha: Columbus, 2014, s. 190. ISBN 978-80-87588-15-4.

Závěr

Tato práce si kladla za cíl seznámit čtenáře s působením Bohuslava Ečera na stíhání a trestání válečných zločinců. Tento nelehký úkol Ečer započal již před podepsáním Mnichovské dohody, kdy varoval společnost a apeloval především na anglickou vládu, aby neustupovala požadavkům Hitlera. Po Mnichově se ve své práci nevzdal a dále se snažil informovat veřejnost o tom, že Mnichovská dohoda nebyla platnou dohodou, nýbrž diktátem, který Hitler hodlal porušit. Když vypukla druhá světová válka, začal s přípravami na mezinárodní soud, za kterým od počátku stál. Sbíral důkazní materiály, které měly usvědčit válečné zločince, až přijde správná chvíle.

Působení Bohuslava Ečera v London International Assembly a v Komisi pro vyšetřování válečných zločinů bylo bezesporu výrazné. Účast v těchto orgánech bral velmi vážně a nespokojil se s kompromisy, se kterými by se spokojili někteří jiní členové z politických důvodů a to i za cenu, že stál sám proti všem. Úkol Komise nebyl snadný. Mezinárodní a v některých případech i vnitrostátní legislativa nebyly připraveny na situace, které přinesla druhá světová válka. Nový typ vedení války, nové druhy zločinů, které si do té doby nikdo nedokázal představit. To všechno způsobilo vytvoření právních mezer, které bylo třeba zaplnit. Bylo nutné prolomit některé právní zásady a nezřídka třeba vykládat právní ustanovení tak extenzivně, jak jen to šlo. To vše, aby bylo dosaženo spravedlnosti, tak jak ji vnímal obyčejný člověk.

Po skončení války Ečer neváhal a sám se osobně účastnil stíhání válečných zločinců. Byl prvním, kdo vyslýchal K. H. Franka a byl také tím, kdo vyjednal jeho vydání do Československa k trestání československým soudem. Se svým týmem dopadli i další válečné zločince, které vedlo Československo na svém seznamu zločinců, jež požadují k souzení před národními soudy.

Přestože se mu nepodařilo vybojovat československé zastoupení u Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku, sestavil podrobný důkazní materiál, týkající se válečných zločinů páchaných na Československu. Ten se stal cenným podkladem pro všechny čtyři části spojenecké obžaloby.

Rozsudek Mezinárodní vojenského tribunálu se stal základem pro mezinárodní katalog lidských práv, chráněným společenstvím civilizovaných národů. Vedení útočné války, které dosud nebylo kategorizováno jako válečný zločin, bylo oficiálně postaveno mimo zákon. Byl definován pojem zločinů proti lidskosti a zločinů proti míru. Byla

prolomena zásada trestní imunity hlavy států a bylo dosaženo zásadní nemožnosti obhajoby uposlechnutí rozkazu nadřízeného.

Před Mezinárodním vojenským tribunálem, který soudil jménem 23 vítězných států, stálo 22 politických, hospodářských a ideologických vůdců nacistického Německa a 7 zločineckých organizací. V dalších soudních procesech, které se konaly v Norimberku bylo souzeno přibližně 200 osob, dalších 1600 zločinců bylo souzeno národními soudy. Protokol Mezinárodního vojenského tribunálu měl 17 tisíc stran, v průběhu procesu bylo předloženo 4000 dokumentů, poprvé byly použity jako důkazní prostředky krátké filmy, bylo vyslechnuto přibližně 100 svědků a soudu bylo doručeno 300.000 místopřísežných prohlášení.

Za realizací Norimberského procesu stálo neskutečné množství práce, odhodlání a vytrvalosti. Je bez pochyb, že nemalý podíl na něm měl i československý delegát gen. JUDr. Bohuslav Ečer.

Seznam použité literatury

Primární zdroje

NA, Úřad československého delegáta v Komisi pro stíhání válečných zločinců 1942-1949.

NA, Zvláštní dopisovatel československé tiskové kanceláře v Norimberku 1945-1949.

Sekundární zdroje

Monografie

CÍLEK, Roman. *Doživotní ztráta svědomí: Šest dramatických kapitol z historie stíhání nacistických válečných zločinců*. Olomouc: Rubico, 2003, 224 s. ISBN 80-7346-015-7.

DELPLA, Francois. *Norimberský proces: Poučení z historie*. Praha: Slovart, 2009, 311 s. ISBN 978-80-7391-339-7.

EČER, Bohuslav. *Právo v boji s nacismem*. 1. vyd. Brno: Nakladatelství Zář, 1946, 57 s.

EČER, Bohuslav. *Poučení norimberského soudu pro Slované*. 1. vyd. Brno: Nakladatelství Zář, 1947, 74 s.

EČER, Bohuslav. *Jak jsem je stíhal*. 1. vyd. Brno: nakladatelství Naše vojsko, 1946, 258 s.

EČER, Bohuslav. *Norimberský soud*. Praha: Nakladatelství Orbis, 1946, 380 s.

EČER, Bohuslav. *Vývoj a základy mezinárodního práva trestního*. Praha, 1948. Sbírka právních pojednání, svazek 87.

GROUŠL, Josef. *Norimberk varující*. Praha: FÚV ČSSPB, 1986, 127 s.

HERBEN, Ivan. *Žalujeme v Norimberku – reportáž o nacistických zločinech proti Československu*. 1. vyd. Praha: nakladatelství Athos, 1946, 98 s.

HONZÍK, Miroslav. *Povstaňte, soud přichází*. Praha: Panorama, 1986, 288 s.

KOCOUREK, Rostislav. *Svět žaluje v Norimberku*. Praha: Fr. Borový, 1946, 391 s.

KOCOUREK, Rostislav. *Norimberský proces*. Praha: Svaz protifašistických bojovníků, 1966, 72 s.

- KŘEPELKA, Karel. *Dr. Bohuslav Ečer, bojovník za právo a spravedlnost*. Brno: Nakladatelství Zář, 1946, 45 s.
- OVERY, Richard. *Výsledky: Nacistická elita v roce 1945 v rukou Spojenců*. Praha: BB/art s.r.o., 2001, 551 s. 80-7341-237-3.
- ROLAND, Paul. *Norimberské procesy. Nacisté a jejich zločiny proti lidskosti*. Praha: Columbus, 2014, 208 s. ISBN 978-80-87588-15-4.
- RUDĚNKO, R. A. *Obviňujeme: obžalovací řeč hlavního sovětského žalobce gen. R. A. Ruděnka u soudu s německými válečnými zločinci v Norimberku*. Praha: Naše vojsko, 1946, 87 s.
- RÝPAL, Vladimír. *Norimberk: Zločin a soud*. Praha: Svět v obrazech, 1946. 64 s.
- SAWICKI, Jerzy. *Jako kdyby Norimberk nebyl*. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1962, 451 s.
- SUK, Ivan. *Reportáž o Norimberku*. Praha: Nová osvěta, 1946. 117 s.
- ŠTRUMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinců podle mezinárodního práva*. Praha: Karolinum, 2002. 311 s. ISBN 80-246-0305-5.
- ZAJÍČEK, Karel. *Československo a norimberský proces: Hlavní dokumenty norimberského procesu a zločinech nacistů proti Československu*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo informací, 1946, 405 s.

Odborné články

- NOVOTNÁ, Monika. *Život a dílo prof. JUDr. Bohuslava Ečera*. Brno: Masarykova univerzita, 1993, 5 s. ISBN 8021007796.
- FENYK, Jaroslav. *Gen. prof. JUDr. Bohuslav Ečer*. Universitas. 2008, roč. 41, č. 3, s. 62–64. ISSN 1211-3387.

Elektronické zdroje

- TRENČANSKÁ, Nad'a. *Gen. JUDr. Bohuslav Ečer*. [online]. [cit. 28. 12. 2010]. Dostupné z: http://www.valka.cz/clanek_12304.html